

Небојша Јеврић

Кокошињи рат (1999)

Премијерно објављено 25. априла 2000. оквиру "Пројекта Растко - Библиотеци српске културе на Интернету".

Приређивање и коректура Зоран Стефановић, вебмастеринг Милан Стојић (Технологије, издаваштво и агенција Јанус, Београд).

Из писма 17. априла 2000.

Ово је уклетата књига, написана о уклетој години. Попут грешних душа и српских прогнанника лута од е-mail-а до е-mail-а и неће се смирити све док се не нађе неко да плати њено штампање. Да је од лутања откупи.

Прочитај и пошаљи даље!

Небојша Јеврић

ПРВИ ДИО: БОМБЕ

- Јагње
- Опет је почео један рат
- Не дирај образ и мобилни
- Рат за почетнике
- НАТО блок у Блоку 70
- Одцијепила се Словенија!
- ***
- Активиста
- Невидљива кафана
- Што би рекао Достојевски!
- Окупација Јамерике
- Индустија
- Зет хуманиста
- ****
- Сузе и страх
- Тата
- ДЕЖУРА
- Шетала се грета гарбо на магарцу кроз чикаго
- Од роштиља ништа

- Јебо ти ваки рат
- А кад села три ударе на те' биће меса, још да је салате!
- Томахавк и тесно сокаче
- Инвентар
- О таблићу и крви
- Убијте редова Рајана!
- Руској души фале српска муда
- Први бал Наташе Ростове
- Грубан од Бијелог Поља
- Јебо рат без прича
- Потрк против Пентагона
- Ров (Прича владике Атанасија)
- Село недокуси
- Капа од Калудре
- Клик-Кларк, Клик-Кларк
- Бриши, багер
- Угаси тету
- Погребна опрема
- Без аусвајса - пут Косова
- Срушене ћуприје
- Стопирање и смрт
- Гротеска
- Авионе, авионе...
- Пут
- Инфузија
- Колона
- Село Тмушићи

ДРУГИ ДИО: ПОСЛИЈЕ БОМБИ

- Пут Косова, опет
- Ој, Јеврићу, што обрија браду?
- Сабор врана на Гојном Пришту
- Солитери у купусишту
- Класа: кесе-Косово-контејнер
- Цртај црну црту
- Миљана секонд команд
- Мајстор Гавро
- Не смем да отворим врата
- Лети лети Лубарда
- Питање
- Чедо Србине, све су кости за тебе
- Плиз, Дејвид, препни коза

- Свети Сава - а позади Тито
- Етничко чишћење меса
- Спашавање библиотеке
- Урнони, урнони..
- Камени крст
- Избацивач
- А давали ми четирсто иљада.....
- Естонац из Бајине Баште
- Храна за златне рибице
- Елен, преводилица
- Из Бријесја Дојчин
- Прије ћу до Србије стићи пјешке
- Сокоћало на пут креће
- Тамна је ноћ
- Камила на Косову
- Ескорт, ескорт
- Нисам змија да реп у земљу увучем
- Звона манастира Драговић
- Колачи, крв
- Згучим се и ћутим
- Загризи нос
- Долази Илди Ивањи
- Знаш, то си ми већ причала
- Узели су ми тату
- Опсуј слободно
- Ће се ђеде цар Немање благо?
- Вози или ћу наставити да пјевам
- Добра ствар ти чајеви с румом
- Не бој се, мама
- Ваведење
- Ветон, граница
- Јагње (II)

ПРВИ ДИО: БОМБЕ

Јагње

Фебруар 999. Дан као прољећни.

Кренуо сам са Иком (5) и Ацом (4) пет километара уз ријеку.

До мјеста гдје сам хтео да правим сојаницу.

Вози нас Ацин тата Зоран. Са нама је Ацина мама Лили.

Зоран таксиста некада - обожавао је Буковског. Спремао се да пише књиге као Буковски - у педесетој.

Зато сам га звао Буковски.

За Ику то је њихово презиме. Малог Ацу зове Аца Буковски, његову маму Лили Буковски.

Аца и Ика се играју у пијеску.

По насипу пасу овце.

Иза насипа чује се кркљање, крик - глас подсећа на људски.

Суманута жена, изобличена, разјарена, шутира заосталу јагњад.

Двоје бијелих и једно црно. Четврто јагње, црно, држи за врат.

Јагњад су сасвим мала, фебруарска.

Другом руком вуче рашчупано дијете.

Дијете плаче али плач се не чује од урлика, од крикова, од бјесова жене. Тек понеку разабирам:

"...цркли...дијете и ја ...улица ...вештица... цркли...и...и...!! "

Јагње, високо одигнуто, стиснуто за врат, батрга ножицама.

Баца га. Јагње се дочекује на ноге и покушава да измакне.

Преспоро за њен бијес.

Узима мотку дебелу као рука и удара га по врату.

Беживотно телашце баца у ријеку.

Трајало је кратко. Много краће него прича.

Успио сам само да Ики покријем очи.

"Зашто је тета бацила јагње у реку?!" пита у колима Аца Буковски

"Мора да се купа! "

Опет је почео један рат

Писао сам приче о пијанцима и патуљцима, шетао са ћерком поред реке и нисам имао појма да је опет почео један рат.

Био сам у Бијелом Пољу и спремао се да пођем на Пале, до карауле мајора Којића, оног што је окретао вола на Требевићу када су Амери и Амерке хтјели да баце на нас прве бомбе.

Аутобус Бијело Поље-Сарајево чекао сам на изласку из града, на мјесту гдје ми пролази поред куће.

Линија је приватна и комшији сам јавио, на мобилни, а како би другачије, да ми стане пред кућом.

Изљубио сам се и кренуо.

"Помаже бог, Мишко! Оћемо ли код Радомира на Пале!?" викнуо сам.

Дочекало ме ћутање.

Окренуо сам се и схватио да сам, осим шофера, једини мушкарац у аутобусу.

Ни места за стајање.

Гледала су ме уплашена лица жена и дјеце.

Упутили их пут Сарајева, да их склоне од рата.

Истрчао сам.

Пред кућом отац је играо шах.

"Ћале, изгледа опет је почео један рат!"

"То једино ти не знаш", рекао је он и наставио игру.

Не дирај образ и мобилни

Прва је удрила у Даниловград.

"Шта има ново у Даниловграду?" - питамо са мобилног док чекам воз за Београд."

"Касарна гори. Дјецу и жене смо послали уз брда. Узели смо оружје и ракију, скупили у центру града а немамо са ким да се бијемо. Нема ни цандара. Утекли."

Исте ноћи је погођен предајник за мобилне.

Има ли ико мозга у тај НАТО пакт!?

Нијесу могли боље утрефити!

У све су могли да нам такну, али у образ и мобилни се не дира.

Без мобилног ниђе нијеси доспио, до у добровољце.

Рат за почетнике

Воз стиже на вријеме у прво београдско ратно јутро.

Рат за почетнике:

Празним рачун у банци, пуним воду, купујем батерије за радио, плин за решо, цигаре за Бојану, конопљу за кађење и ракију за гашење, гас за лампу, бенсендин и кафетин, из подрума извлачим бицикл.

НАТО блок у Блоку 70

Са Гогољевим путним налогом у цепу више носим него гурам бицикл код мајстора у Блоку Седамдесет.

И у Блоку Седамдесет су се закачили са овима из НАТО-блока.

Мајстор за бицикла сједи заваљен у столици, обе су му аркаде разбијене а поред њега стоји човек и држи му пиштољ уперен у главу.

"Добројутро"

"Добројутро" проциједи мајстор.

"Срећан рад."

"Виђи, немој и теби да јебем матер!" обрецну се власник љевора. Било му је доста забаве. Затаче утоку за пас и, дувајући, сукну из радње за оправку бицикла.

Мајстор, из чијих разбијених аркада точи прва српска крв проливена у овом рату, прича:

"Синоћ ме његова жена, комшиница из зграде, замолила да је за вријеме узбуне одбацим по рођаку из Сурчина. Возио сам је последњим бензином. Њега кукавца, љубоморног, неко наложио да се мувамо. А жена му има троје деце!"

Одцијепила се Словенија!

Деведесет треће на Грбавици питао сам човјека на првој линији код Врбање моста шта мисли о потписивању Венс-Овеновог плана.

"Никад ти ја, брате, нисам чуо за тај план."

"Слушаш ли вијести?"

"Право да ти кажем, последње што сам чуо: Словенија се отцијепила."

А било је то три године после отцепљена Словеније.

Не укључујем телевизор, не купујем новине, не слушам радио.

Бицикл је поправљен и ја преко тренерице облачим једини комад маскирне робе што ми је остао, све жена бацила после Дејтона - доње мушке маскирне гаће.

Униформу допуњујем мајицом *Оклопни воз Крајина-експрес*. На главу умјесто шлема стављам Икину шарену капицу и заједно са бициклом улазим пред поноћ у последњи трамвај "седмицу" на свој први ратни задатак.

Активиста

Код Цветкове пијаце излазимо заједно из трамваја бицикл и ја.

Булевар је пуст. Спуштам се Булеваром, преко Теразија, према Бранковом мосту.

У читавом граду искључено свијетло.

Не окрећем педале, возим средином улице, и пјевам:

"Америка ових дана,

биће земља партизана!"

Узгред обилазим склоништа.

"Ја сам Бљузговић, " каже коцкасти пред улазом у штекару, "активиста у мјесну заједницу."

Од браће грађевинаца напабирчио сам нешто стручних израза чије ми значење није баш јасно али их употребљавам к'о српске мозгоње *вилозофске* :

"Аха, ово је пренапрегнути бетон, арматура је вјероватно дванаестица и то десет дванаестица, носећи стубови су ОК. Честитам мајсторе! Имате једно од најбољих склоништа" - кадим коцкастом.

Коцкасти је срећан, маше репом, добио је похвалу, похвалио га је WAR PRESS.

"Има ли страха?" - питам.

"Помало - кмекну коцкасти - не бојим се ја за себе, али деца."

При том стално диже главу према небу.

Коцкасти остаје полуотворених уста, а ја већ на оклопном бициклу, спуштам се према Теразијском гребену у своју прву ратну београдску ноћ.

"Бљузговић, запишите, активиста, трећа месна заједница!" довикује "Свратите обавезно!"

Невидљива кафана

Испод Палилулске пијаце у занатском центру испред два солитера је Русина кафана *Блу Лајн*.

Ту затичем кризни штаб Партије обичних пијанаца Боре Чорбе у пуном радном саставу. Предлаже се ванредни конгрес.

Бора турио мистер Билија у пјесму. Пушта нам радне снимке албума.

Узаман се Гага буну. Цијеле ноћи лумпујемо уз "Чорбу".

Кафана је стаклена, због тога смо је прогласили за невидљиву. Ако мистер Били има невидљиви авион, што Партија обичних пијанаца не би имала невидљиву кафану.

Свануло је изнад цркве светог Марка.

"Дане, дане, ђубре једно,

не свиће се тако.

Марш напоље,

на пристојно свани!" рецитујем.

"Виђи, нема важнијег гребена од Теразијског. Залуду ти Романија, Динара, залуду Јастребац. Ако те нема на Теразијском гребену нема те ниђе!" закључује ратни штаб из Русиног кафеа састављен већином од Никшићана.

Адам са ТВ објављује: треба тражити *локаторе*. Непријатељски агенти и домаћи издајници поставили. Омогућују прецизније поготке. Влада у хладу Партије обичних пијанаца на то је одговорила саопштењем : "Не гађајте кафане! Локатори."

У зору стижем кући. Тек подмазан бицикл уништио ми је једине фармерке. Успут сам успио и да их прогорим цокавцем.

Бојану хвата очај од нане.

Препознала је на мом лицу рат.

Што би рекао Достојевски!

Станови су се испразнили а удварања скратила.

Неко је послао жену у збјег, неко мужа у резерву.

Они који су остали морају да се тјеше.

"Како можеш не учињети војнику кад полази у рат. А свакога могу сутра позвати. Ево ти телефон, зовни мајку и питај је шта ће ти рећи. *Тебе то толико мало кошта, а мени то толико много значи.*"

Почеле су градске журке.

Према Теразијском гребену упутили су се курјаци.

Окупација Јамерике

"Нема бољег лијека за страх од смијеха!", објашњавам ћерки господина Бљузговића док сједимо пред склоништем.

"Одавно је требало да ТВ дневник воде Карајлић и Баљак!"

"И Вања, и Вања!" додаје она.

"О циу-цица ефекту у пропаганди сам писао, но залуду. Искористи енергију напада. Признај све увећано до апсурда и видећеш телесину, са ТВ сокоћалом умјесто мозга, надувену од месишта пуног антибиотика и хормона, како се, лица затегнутог као дјечје дупе, пред твоје ноге стропоштава."

"Да, да, да, даааа!" мазно, београдски, одобрава госпођица.

"Мистер Били тврди: изазвали смо Први и Други свјетски рат. Не зна, кукавац - ни енглеско-бурског рата не би било да прађед Арканов није изљемезо једног Бура. Не би га они ратили, да Сердар Јоле на магарца не стиже до Чикага. Гдје си ти виђела рат без Срба. И још се свијет томе ишчуђава."

Господин Бљузговић сједи на степеништу склоништа и с времена на вријеме позива ћер да униђе.

"Кад би ме чудом турило за министра војног", излажем геостратегију вођења информативног рата ту испред штекаре, "сва би саопштења почињао са СРПСКИ ИМПЕРИЈАЛИСТИЧКИ РАТ ЗА ОКУПАЦИЈУ АМЕРИКЕ КАКО СЈЕВЕРНЕ ТАКО И ЈУЖНЕ!"

Ћерка господина Бљузговића ме гледа заљубљено и трепће очицама.

"Resunia nervus belli" - "Срце је новац рата" шапћем јој.

Индустрија

Кад пред мозгоњама и паметарима ланем да волим техно-клуб "Индустрију", то је оно мјесто гдје им дјеца утекну у један увече а враћају се у свитање, једногодчад ме са жаљењем и гађењем шмекују.

У част огњених кокошију што лепетају изнад наших глава, на којим јаше Мери Олрајтова, ноћни клубови сад раде дању.

Од дана (којег се гадим) кидам у ноћ "Индустрије", у подрум Филозофског.

"Од два до седам поподне Београд је техно-престоница света. У то доба техно се не слуша нигде сем у Београду. Сада би у Београду могао да се организује Техно-Вудсток. Али они који имају новца не слушају техно. Техно је андерграунд и ди-цејови не могу да добију визе!" ујашњава Ранко, син мојих пријатеља, док ми шерпаси по сцени.

Рођен оне године када сам ја додигао у Београд.

Ранко је стрејт: не пије, не пуши, не дува, и слуша техно.

Објашњава ми ТТТ teenage, techno punk, ди-цеј Марко, ди-цеј Дејан, ко је ко на сцени. Не воли Гоа транце, на плажи Го у Индији нема више хипика, сада су тамо Готрансери. Готранс је мешавина техно и индијске музике. Шитина комерц. Има мелодију, а он хоће само ритам.

После је почео техно.

Игра младих ратника, усправних и спремних да уз музику сокоћала корачају према првом вијеку без страха.

А после седам смо отишли да минирамо арнаутске сајтове по мрежи.

Зет хуманиста

"Радио је јавио, погођени Савезни и Републички МУП" рекао је гос'н Буда, кад је дошао из кухиње.

Експлозије пројектила у Клубу Књижевника нијесмо чули, али зазвецкале су чаше на послужаонику гос'н Буде.

Чим је чуо звекет чаша, Данијел Шифер је устао, наздравио српској побједи и позвао све из Клуба да бранимо Бранков мост.

Али сем мене, одлучног да будем свједок његове храбрости и жртве за српски народ, нико не крену.

"Доста сам ти ја. Други нам не требају. Идемо одавде право на Бранков мост. Ниђе друго. Замисли, каква би то била вијест у новинама: Погинули Јеврић и Шифер."

Док га провлачим кроз хаусторе и степеништа пут моста, прича ми, воли Рембоа и Бодлера и пољубиће смрт кад је сретне као најлепшу дјевојку. Хуманиста и филозоф. Зет српски. Стигао да брани Београд. Зета су Срби ваздан чашћавали вином, па све мало-мало застане, оточи.

Пожурујем га. Срушиће мост без нас. Та брука да пукне.

На мосту никог. Повукле су се патриотске снаге и народна интелигенција.

Али са моста је одличан поглед на запаљене зграде МУП-а.

Није истина да само *лепа села лепо горе*.

Одатле према МУП-у. Белоглавом Мупу запалили гнездо.

Стигли смо на двеста метара од запаљених зграда-даље не дају новинарима.

Долази Влајко Стоиљковић, министар мурије.

"Ја сам са Влајком" скреса један у цивилном и прође.

"Ја сам са Шифером", гордим се и прођем гурајући веселог зета пред собом. Други новинари су остали далеко.

Комади лима падају са једне на другу страну улице. Има повријеђених полицајаца.

Шифер хоће у запаљену зграду Савезног МУП-а.

"Немојте, господине", моли ватрогасац, "Опасно је."

Шифер, са сузама у очима, дубоко потресен, између два отакања, дозирано патетичан даје изјаве за ТВ куће, брижно одабране.

Пожар је са обе стране улице. Ватра прави пламени тунел над Кнез Милошевом са Бигзом у позадини. Шири се према топлани болнице и складишту са мазутом.

Газимо преко ватрогасних цијеву - патике су ми одавно мокре.

Шифера све занима, а има и добре ципеле.

Са комадом пројектила у једној, а профи-апаратом у другој руци, мува се туда око нас, и слика. Као да се не догађа ништа, сједокос, у тренерици, шетка се међу ватрогасцима. Са ким је овај уфурао, контам.

Лице познато, али ко је не знам.

Како џандар наиђе на њега тако га тапне по рамену.

На какву се шему овај провукао поред два реда муријаша.

"Ја сам Јеврић", велим му.

"Ја Жељко Самарцић."

Жељко живи у телевизору. Његове пјесме и скромност обожавају маме. Мега-фолк-звезда. Станује ту на ћошку.

Део пројектила му је улетио у стан.

На лицу има мир ратника.

Питам о рату.

Задуже тренерицу и ту при светлости два запаљена МУП-а показује нам ожиљке величине чаше, улазну и излазну рану, метак од противавионца. Успомена из Мостара.

"Смртица учи скромности. Постмодернисти још не знају да су смртни", добацује Иља Мољак, Црвени Кмер.

Примиче се зора.

Сузе и страх

У породилишту према нама наилази медицинска сестра. Почиње да плаче и пада на раме Шиферу. Шифер је тјеши. А онда и њему грунуше сузе. Плаче сестра, ал' плаче и Шифер. Сестра се некако смири, ал' Шифер - јок. На крају она њега тјеши.

У породилишту се у тренутку експлозије налазила једна жена у *еклампсији*. То је најтежа што се деси. И успјели су да је анимирају.

Труднице су гледале пожар. Приближавао се складишту за мазут. Паника. Свака жена у тренутку узбуне хтела је своју бебу. Знали су да су бебе у болници, а опет су гађали!

Кола-те-рал-на штетица, мање-више.

Свиће. Бебе су у склоништу, на сигурном.

Тата

На врата болнице лупа будући тата са трудном женом.

"Не радимо!"

"Како не радите!? Породи ми се жена!" каже и шутира врата.

Будући тата је имао фрку да му се жена не породи у колима. Није чуо експлозије. Није видио пламен. Почео је да псује и тек онда приметио пламен како се приближава болници.

ДЕЖУРА

Шетала се грета гарбо на магарцу кроз чикаго

Стигао је Бане из Беча и на Трг довео Мадлен из Крњаче. Мадлена има сламени шешир са двије рупе кроз које су протурене уши. Мадлена испод репа има провучену мету - таргет. (Ако прдне оде мета!) Дјевојке јој кармином мажу усне. За сав новац купујем нарцисе за Мадлену. На овакво вријеме, то је патриотизам. Китим је ципцијелу. Мадлена радосно њаче.

Улицом пролази хор дјевојчица у бијелом.

Репују ошишани до глава наливени пивчугом, чувари кењаре са Цветног Трга, хајдуци са Теразијског гробана.

У новоговору Планете Лихвара Колателарна Штета - су мртви Срби.

Колателарна штета у избору швапских лингвиста - проглашена је за најружнију ријеч године!

Крилато магаре окићено цвијећем надлијеће Трг.

Уплашена реповањем, магарица се упишкила.

Обилазимо заједно терасе кафана.

Ја, чувени бадавација, пијем на рачун магаруше на чијим је леђима чаршаф из хотела "Хајат" са натписом: "Wellcome home Мадлена."

"Драго јој је да се вратила кући", објашњавам окупљенима.

"Зажељела се Ђевђелијске 17, гдје је као девојчица једина имала свилене розе гаћице. Показивала их Таси Каубоју за динар. Зато су је звали Луда Лена. Стигла луда времена па се вратила Луда Лена са Булбудера. *Пожељела се крзавих наших тараба. Нема тога Америка.*"

Лена маше репом и мезети цвијеће.

Одвозе је *мицубиши* ципом уз аплауз окупљених.

Од роштиља ништа

Пробудило ме померање тла. Гађало Топлану на Новом Београду. Спавао сам у тренерици поред укљученог телевизора кад је задрмало. Ускочио сам у патике и кренуо на јутарњи цогинг према Тошином сплаву.

Од када је избила фрка између Нато Блока и Блока 45, новобеоградске комшије прогласили Тошин сплав за атомско склониште на Сави. Ако падне, вода је околно, нема гелера.

Затичем их разочаране.

Спремили роштиљ: кад бомба падне у Саву, пеку сомове.

Но, ниједне не промаши. Залуд припреме.

Улазимо у чамац. Са ријеке се погођена Топлана боље види. Стижемо до Аде Међице.

Са сојеница између грана дрвећа провирују разбарушене мамурне главе српских домаћина.

Доље на земљи виде се остаци синоћњег покоља прасића проузрокованог нападом НАТО-пакта.

Сви од бомби беже под земљу, само се Срби по дрвећу крију.

Јебо ти ваки рат

Ујутро таксиста ме вози у редакцију. Питам га како му иде посао од кад смо заратили.

"Какав рат!?"

"Па, овај рат. Од како је почело бомбардовање!"

"Какво бомбање. Јебало те бомбање! За седам дана погинуло мање људи него што би звекнуло на улици да има чорбе!"

А кад села три ударе на те' биће меса, још да је салате!

Свака војна на почетку изгледа као СВАДБА...

А онда црна јоркширска свиња Јозефина прихаја.

Дама с лицем совуљаге долетјела је на огњеној кокоши.

Смрт је дошла с неба у рударски град у ком је затворен рудник.

Пријетња и то озбиљна Новом свјетском поретку. Силиконској долини. Акцијама кока-коле.

Наређење је издала сова са репом миша у устима.

Огњене кокоши су снијеле огњена јаја смрти на Алексинац, мјесто гдје сам дан прије хтио да пошаљем дијете у збјег.

Из Алексинца ми се јавља тазбина:

"Живи смо. Преко Бранкице (3) пало стакло. Не само да је није исекло него се није ни пробудила од експлозије. Ни она ни Никола (5). Однели су их у склониште и тамо су наставили да спавају. Брацко је кренуо да доведе оца и мајку, али је наишао на рањене жене и одвезао у болницу. Гађали су и код Тесног сокачета."

Томахавк и тесно сокаче

Тесно сокаче је најужа и најкраћа улица у Југославији. Комшије нису хтеле да помјере ограде. Кроз Тесно сокаче може само *Фића* или *Рено 4*.

Деда Стајић прође *Реноом*, али паша Брацко *Опелом* мора околу.

Јес' добар *Опел*, ал' није за Тесно сокаче.

Кад год сам долазио у Алексинац смијао сам се причи о Тесном сокачету.

То је миран крај са породичним кућама пуним мушкатли.

Нигдје на свету нисам видео више мушкатли него у Алексинцу. Опасан неки народ, воли цвијеће. Поготово мушкатле.

Што нарочито, кажу, иритира госпођу Олрајт. Док је живјела у Београду, њена мајка је залуду покушавала да запати мушкатле, на свачијем прозору не успијевају.

Инвентар

Гађали су између пијаце и Дома здравља.

Улицу до главне.

Ту су занатлије, пијаца за човека сељака, доктор за болесника, ћевабџиница да се нешто поједе с ногу.

Чим је пијаца, ту су пијачне кафане. Локатора колико хоћеш.

Нема шансе да их одатле можеш дислоцирати.

Домаћице промичу са торбама пуним зелениша.

Тамо се заглавио трактор. Онде се продаје расад за купус. Можеш мислит! Банде!

Један богами и виле донио, а виле су ти у српским рукама опасно оружје. И то их продаје јавно.

Опасан свијет. Терористички српски бандит продаје ногу пресећу.

Други изнутрицу, чварке, затоп чак.

Ради камуфлаже продаје се расад од цвијећа.

Алексинац, зграда крај пијаце, стан 26:

Врата одваљена, избијена заједно с оквиром, леже на ходнику.

На вратима крвави трагови руку.

У ходнику четири пара ципела и једне папуче. Све крваво.

Директно наспрам фотеље је рупа на зиду. Величине точка од бицикла.

Туда је ТО улетјело.

На столу су остали: пиксла пуна пикаваца и крви.

Крв се већ сасушила јер је по њој пала прашина.

Шоља за чај, тацна на којој је била шоља, кашика велика, супена, везени столњак - све је пуно крви.

Подижем шољу пуну малтера и сасушене крви. Мишо слика. Подижем кашику. Од комшија узимам кесу, спремим све то, да понесем у Београд, да покажем... Јебем ли вам, да вам по сто пута јебем мајку, пасја копилади, која сте ово замутила!

Доносе ми кесу и ја уредно слажем: и пикслу, и крваве пикавце, и кашику крваву, и тањирећ, и шољу...

Остављам. Мука ми је. Не могу да путујем у колима два сата са тим ин-вент-аром зла.

О таблићу и крви

Човјек удара крампом по рушевини.

Жена уредно стоји до њега са плетеном корпом за пијацу. Извлаче и слажу ситнице.

"Ево, овде су играли карте... ту их је затекло... овде смо их ископали... двојицу стараца... тамо је још двоје.. нисмо стигли... има их испод нас."

Испод рушевина провирује разваљени ормар. Одијела окачена на вјешалице. Откопавамо одијела.

"Ово је замрзивач, а дубље има још ..." и показује ми разасуте кесе са месом које се већ осјећа.

Пишем извештај пореском обвезнику Ајове.

Уништено: залихе смрзнутих коприва и грашка, смрзнуте кокошке...

Успјех против непријатеља што је објавио империјалистички рат за окупацију Америке, како Сјеверне тако и Јужне!

Убијте редова Рајана!

Уништено је 400 станова, стотине кућа остало без крова, двадест до темеља срушено. У једном нападу!

Срба механичар, стоји испред срушене куће:

"Где ли ћу сада да станујем, јебем ли га?!"

Испред Тесног сокачета, разваљен кош. Ту су се играла дјеца.

У *фићи* спљоштеног крова, избушеног гелерима, стижу Саша и Рада Јонић.

Рада је стоматолог.

"Шта је, Јеврићу, боли ли те зуб?", добацује ми и смије се.

Стојимо испред разрушене зубарске ординације.

Зову нас у кућу. Пењемо се на спрат.

На столу још стоји посна вечера. Пуна малтера. Све је пало. Само су на зиду остале три иконе и кандило.

Нестало је струје, пола куће урушено, али се кандило није угасило.

"Био је чисти понедељак. Све сам очистила у кући", смије се Рада.

"И ја сам опајао зидове!" хвали се Саша.

Осмијех не силази са лица. Ни једном ни другом.

А онда нас уводе у собу.

Имају четворо дјеце.

Преко дјечјих креветића није пало стакло, него читав прозор, експлозија избила. Али ни једно од дјеце није повријеђено.

"Ми смо избегли гиљотину!" стреса се Рада.

Затвара очи, дрхти. Траје тренутак. Скоро весело, вади месо из замрзивача, трпа у торбе. Није се још отопило.

Стотину осамдесет новинара шњува градом.

Алексинчани, навикли на велике несреће, на новинаре гледају као на вране што се послјије сваке несреће појаве.

А велике су несреће у Алексинцу честе. Навикао се на њих народ.

Кад у Алексинцу погине по шеснаест, по деветнаест, по тридесет рудара, онда новинари дођу, сликају и оду. Појаве се удовице. Подијеле станови.

Последњи пут кад је погинуло деведесет рудара, рудник је затворен. Али лешеви рудара нису престали да долазе. Преживјели су наставили рад у сокобањским рудницима.

Град изгледа као да је усред њега експлодирао метан.

Алексинач то прихвата са миром који изазива прскање у капиларима.

Испод рушевина извлаче дванаестог погинулог.

Када су боксерске туче добиле право грађанства и ушле кроз ТВ екране, кроз сокоћала, у куће, боксери су морали да добију боксерске рукавице, добију кациге.

Када је рат постао ТВ продукт, ограничен је број мртвих, али ловци воле крв жртве: пречесто крше ТВ-правила ратовања. То зове **коллателарна штета**.

Кола-тела-rrrr-наааа!

"Колумбо, јебем ли те радознала!" псују Срби.

Руској души фале српска муда

У press-центру срећем са руским новинарима Драшка Марковића, сина Хемингвејевог команданта у Шпанији.

"Одакле долазиш?", пита ме.

"Из Алексинца!"

"Зашто су гађали Алексинач" пита Русиња.

"Под командом генерала Черњајева у Алексинцу је ратовао поручник Рајевски (Вронски) којег је вољела Ана Карењина. Погинуо је крај Адровца. Срце му је сахрањено у манастиру Светог Романа. Геостратези НАТОа знају да је Срце Вронског, Срце Русије. Зато су гађали Алексинач, који је Вронски волио као Петроград. Нису гађали Алексинач - већ Петроград. У манастиру Светог Романа

причају о чуду: на мјесту гдје је сахрањено срце Вронског појавиле су се капљице крви!"

Плаче Рускиња ал, плачем и ја. Нисам ни ја лошији зет од Шифера.

"Шта је бре, Јеврићу, што слиниш" пита ратни репортер Раде Бошњак. Десет година за ратом заједно лутамо.

"Руској души фале српска муда.", кажем и тјешим уплакану Нађу.

Она ми се наслања на раме.

Први бал Наташе Ростове

Ко за Титиног земана, све се кафане затварају са првим мраком. Ако је Нато затворио кафане, није дежурства. Савјесни грађани и радничка класа чувају друштвену имовину. Док обиђеш све дежуре, ето зоре.

Сједнем лијепо на бицикло, па од дежурног до дежурног. Окадим се конопљом па код пјесника Мариокова. Он се јуначки бори са таласима највеће руске ријеке - *водке*.

Гдје год на дежур увратиш, а оно хране и пића као да је слава или четрдесница.

Шта све нећеш затећи на дежурству: пите, кисјели купус, печење, пршут. Триста манци. Ако дежурства потрају, продурате се.

Специјална школа за дјецу ометену у развоју налази се у другој згради од Војне гимназије, близу забрањеног града. Органи су одредили: објект од виталног значаја мора имати дежур.

Три учитељице чувају школу, а ја чувам учитељице. Кад је отаџбина у опасности сви су јој потребни.

Гледамо "Рат и мир" у три ујутру.

"Звали су из Општенародне одбране и рекли да изађемо напоље и потражимо локаторе. Постоји сумња, неко је бацио локаторе у двориште. Доћи ће и њихова екипа да нам помогне у тражењу!", преноси нам поруку госпођа Беба, жена Пеђе Исуса.

"Ко је та "Ваздушна опасност" да она прекине први бал Наташе Ростове!" љути се.

Госпођу Бебу, поратни живот је научио да наређења власти треба испоштовати. Што су глупља - тим прије. Наравно формално, не размишљајући о њима.

Излази у двориште основне школе "Антон Скала" и почиње да се одмјерено шета поред ограде.

Учитељицама, да их не би паничили, рекли су да изађу напоље и траже локаторе.

Разумио сам поруку: може се десити да гађају гимназију.

А Наташа се спрема за бал.

У дворишту Бојана је пронашла јежа. Хуктао је кроз нос.

Када сам је видио како се шћућурила на месечини и игра са жежићем знао сам да су авиони пролетјели.

Војна Гимназија је за ноћас остала.

Грубан од Бијелог Поља

После одлуке Луиз Арбур и Хашког Трибунала да се обустави даљи поступак над њим, Грубан је од туге омршао.

Годинама се Грубан довијао како да доспе до апсане, но залуду.

Одлука Луиз Арбур да га скине са ћералице просто га је дотукла. Псовао је Мусолинија и Билија, вријеђао црнокошуљаша Бесту и Луиз Арбур. Али ипак ни послије толико година рада против Новог Поретка нијесу хтјели да га хапсе.

Но, од како је почео српски империјалистички рат за окупацију Америке, како Сјеверне тако и Јужне, Грубан није слазио са магарца. Вас је свинуо. Очи су му зажагриле. По ципцијели дан јахао Теразијама на Хегесији и држао говоре - патриотске и остале.

Формирао је штабове одбране, хушкао и бунио, ко вазда.

"Нема важнијег гребена од Теразијског гребена. То је најважнији српски гребен." учио је

Јаше на магарцу, пјева своју омиљену пјесму из онога рата:

"Ај заратиле двије велесиле

Америка и срез Невесиње!"

Први пут су га сви радосно поздрављали. Грубану су грунуле сузе.

"То сам читавог вијека и чекао - рат с Америком."

Гледао је пароле и уживао.

Свака је била ко да је он умотворио.

Играло му је срце. И у њега и у Хегесије.

На тргу су Хегесију и Грубана обасули цвијећем.

Ко што им доликује, што им као првоборцима придопада.

"Валим ти Боже, сад кад смо с Америком заратили, оће ли ми дат пензију" пита се Грубан и баца први пут седло на магарца.

"А и Хегесија је заслужио носећи ме кроз ове буне и ратове да му се дадне за сијено."

Јебо рат без прича

Битка на небу као над Стаљинградом, а на земљи ујутру рушевине.

Ово је рат из двадесет првог вијека. Рат компјутера. Као што је техно музика, музика компјутера без ријечи, тако је и овај рат без прича.

Осим оних о чудесним спасењима.

О додиру руке што нас чува од лукаваго.

Пријатељи, непознати, ратници, дјеца, доносе ми и показују комаде пројектила. Сваке ноћи се изнад наших глава распрскава.

"Ево овде сам стајао ...ето ту се зарило...ево овдје је пукло!"

Потрк против Пентагона

И у село Потрк пало, дојављују ми.

"Експлодирало јој дупе ал није глава".

"Па шта сте с њом урадили?"

"Ископали је и понијели на Никшићку пијацу. Сјекирамо Никшићане."

Никшић није гађало.

"Гађајте и нас, нијесмо губави", донијели су Никшићани парољу на Мост.

Ров (Прича владике Атанасија)

"Шта то радиш, Рашо?"

"Копам ров, ако дођу Натовци."

"А што ту поред куће. Иди горе под шуму."

"Нећу ", каже Рашо, " бојим се лије."

Село недокуси

Михаило Јеврић је један дан млађи од рата.

Никола Јеврић је пет месеци старији од рата.

Нас тројица смо сада, док се тате не врате са војне, мушке главе. Остали: Ћина (4), Анђела (4) и Марија (6) добро нас слушају.

Очекујемо још једног госта, драгог и још непознатог да у наш дом дође. Када он дође, ваљда ће рат бити далеко.

Лутао сам за ратом до Каринског Мора и врхова Велебита, од Динаре до Романије. Рат је дошао сада к мени, надомак села под Лисом, одакле сам одавно отишао.

Цадом промичу џандари у црним и војска у маскирним униформама.

Нико не прича о оном рату горе, сви се боје оног што може да се деси на земљи.

Сваке ноћи сањам село у пламену... ударце ногама у врата... не видим ознаке... чујем само ударце... крике... разваљена врата.

Сањам лешеве из Мркоњић Града, опет претурам по њима, сан је страشان и стваран, бојим се да међу њима не пронађем драга лица.

Гледао сам мјешовита села слична нашем како горе.

Сваке ноћи чујем блејање црног јагњета.

Видим махниту жену с мотком.

Десет година су се моји плашили за мене сада се ја плашим за њих.

Страх-бол у потиљку из дана у дан све јачи. Блејање све гласније. Наук, корачај према страху и не бој се бола, овде не важи.

Први пут схватам сву биједу живота у позадини док рат траје.

Када се испод врхова Проклетија неко од кика или тата врати, полазим за нашом војском пут планина и Ругове истим путем којим је пролазио ђед и ђедовога ђеда ђед и сви Србљаци.

Године 1899. Арнаути су попалили све србљачке, васојевићке куће. Ни кокошка остала није. Вријеме се у Доњим Васојевићима дијели на прије и послије Кокошињег рата.

Многе породице су двадесети вијек дочекале у пећинама: Горашкој, Тривунској Петњичкој у триванским и калударским пећинама и шкрапама.

Јевра је своја четири сина подњивила у пећини на обронцима Проклетија.

Послије стотину година опет је Кокошињи рат.

Огњене кокоши с неба сију огњена јаја.

Под обронцима Проклетија унуци унука Јевриних прте преко паса дубок снијег према Ругови.

Капа од Калудре

Никада, кажу, Капу од Калудре није чувала ни једна војска до Калудра сама.

За Калудру се чује само у злим временима.

Кад је запале Арбанаси.

Кад зла времена прођу, на Калудру забораве и берански ловци.

Ни они не знају гдје је Калудра.

Тамо иза Капе од Калудре, на дијелу који прелази државну границу Црне Горе, ОВК је имала базе.

(На адреси: www.fas.org - једном од пара-Цијиних сајтова на мрежи нашао сам мапу од 24. 04. 1999. на којој је зелено означен дио територије Црне Горе под контролом ОВК!)

У дубоком снијегу под јелама се чују гусле.

Чују се гусле у дубоком снијегу а није курјака да им одговори.

Клик-Кларк, Клик-Кларк

Мистер Кларк је рекао:

"Рушићемо мостове између Србије и Црне Горе."

Мадлена Олрајт је од задовољства испљунула репић миша који јој је вирио из уста.

"Нема тог експлозива мистер Клик Кларк што може те мостове срушити..."

"Рушићемо мостове. Don't go!" поручује Кларк са ТВ екрана.

"Ништа ти нећеш срушити! Видиш ли Николу и Ђурђину, што су се око мојих ногу савили док им отац у снијегу на Проклетијама понад Патријаршије, чува Црну Гору. У њима су мостови, стоко бледолика, што томаховком машеш изнад глава дјеце!"

На станици купујем карту.

"Дајте ми карту до последње станице."

"До Пријепоља?" пита службеник.

"Све наше прве љубави и прва пића дешавали су се у возу од Бијелог Поља до Београда. Последња станица тога воза био је и остаће Београд - за нас који из Црне Горе долазимо!"

"Али воз иде само до Пријепоља!"

"Ништа ти не брине, добри мој. Дај нам двије трећом класом до Београда."

"Како хоћете, али бацате паре јер воз иде само до Пријепоља!"

"Не путуј, рушићемо мостове!" кликће Клик Кларк, мистер Кик Как.

"Томаховком мостове Јеванђеља Мирослављевог не можеш урушити. Зато и крећем на пут."

"Don't go!" каки Кик-Как.

"*I must go*, морам да идем, жена ми је учитељица, а министар Јово наредио: да се врате из збјегова и пожарче по школама!"

Бриши, багер

У Пријеполу на станици прозори полупани. Пусто је. Нема ни пункта џандарскога
ђе ватају котробанске кријумчаре.

Сами смо Бојана и ја. Само се у приземљу чује звекет стакла. Стара жена, чуварка
нужника, погнуте главе чисти поломљено стакло.

Излазимо из станице. Ни испред никог. Не чују се ни птице, ни аутомобили, ни
људи.

Идемо пјешке ка мосту.

На мосту двије рупе. Кроз рупу на мосту гледамо у Лим. Док ја мерим пречник
рупа - звук авиона.

Иза моста је бензинска пумпа, а испред ње полицијски пункт.

"Авиони! Трчите!" деру се момци у униформама.

Трчимо, но залуду кад нам је торбак превелик, а не довијамо се (што ти је чељаде
на мосту затечено) да га оставимо.

Авион продужава низ Лим. Чује се експлозија код Бистрице.

Прошло је!

Сто метара даље од моста чекамо превоз за Београд. Залуд стопирамо.

Низбрдицом поред нас пролази багер.

Никад нисам видио багер да иде низ пут преко сто на сат. Мораш се наћи на
оваквом мјесту на овакав дан да би то видио.

Из истог смјера долази и јуродива жена, препланула, у црној мајци кратких рукава,
гура испред себе колица са дјететом.

Чула, гађали ћуприју па кренула да види.

Млади момци, покушавају да јој објасне шта се дешава.

(У Мурину, у Црној Гори, кад је гађан мост, тројицу су тако убили.)

Долази аутобус. Локал. Једино локалом се кроз рат путује.

Сви ће ту до првог, до другог села.

"А вас двоје?" пита кондуктер.

"Ми до Београда."

На Лиму крај бране срушени жељезнички и друмски мост.

Жељезнички је звонкуо авион који смо видјели.

Мало даље, сеоски мост преко рукавца језера, сеоски мост од двије шине.

И њега гађало.

И није срушило! Само се једна шина искривила, али мост стоји.

И гледамо чудо.

Преко њега баба преводи јаре!

Живјела баба!

Живјело јаре!

За мном читаоче!

Опет локал, корпе, мотике, шајкаче, сјеме, и униформе.

Локалом стижемо до иза Кокиног Брода. На најљепшем мосту на путу од Бијелог Поља до Београда осам рупа. Мост има четири лука. Висок је педесет метара. По средини остао је читав само комад широк два метра. Преко њега трчећи прелазимо.

Иза моста чека нас следећи аутобус-локал.

Допадају ми се рупе. Изгледају као очи на асфалтном лицу моста.

С бојом планинске реке.

И опет авиони.

Клик-Кларк, Клик-Клак, Кик-Как кокодаче, скакуће на једној ножици по сокоћалу да га вас свијет види:

"Рушићу, рушићу...ићу...ћићу...ћу!"

На ћуприји осам рана али се још држи.

Остало два метра.

Локалом стижемо у Ужице а из Ужица, с хајдуцима из Српске, требињским аутобусом крећемо даље.

Они су обвикли на ратне друмове, знају како се кроз рат путује.

Угаси тету

Већ два мјесеца Алексинац живи по подрумима.

Рударски град у коме је рудник затворен, опет је посјетила смрт.

Рушевине су рашчишћене, кажу, зидаће. Али прва дама оставила је отисак свог прста на сваком челу. На први јаук сирене град одлази под земљу.

"Угаси тету, угаси тету!", преплашено моли девојчица из Тесног сокачета у Алексинцу .

У сокоћалу Сова и Смрт.

Дијете је запамтило лице госпође Олрајт.

Док одрасли блену у телевизор, дјевојчица плаче.

"Угаси тету! Угаси тету!", вришти и покрива се ћебетом.

Искључујем телевизор и питам је:

"Шта ће ти ћебе?"

"Да ме не виде Натовци, да ме не виде Натовци."

Сјутрадан у манастиру Липовцу крај Алексинца крштавамо трећег сина а четврто дијете мог кума Пеке Ђорђевића - делију Богдана.

Погребна опрема

У Нишу експлозије. Рано јутро. Обилазим град. Тек у десет полази аутобус за Приштину.

Водовод је ишао преко погођеног моста на Нишави. Из пресјечене цијеви шикља вода. Личи на пререзану вену, лије крв. Водовод - крвоток града су прекинули.

Индустријска зона Ниша још је у пламену. Гађали су је по ко зна који пут.

На излозима око станице и по Кванташкој пијаци најлони умјесто стакала. Изгорио дувански комбинат. Ко ратује без дувана.

Нема ријечи, само крик и клетва. У кругу Медицинског центра са министром вјера Милованом Радовановићем разгледам спаљене аутомобиле. Псујемо оба. Ту су и двије изгорјеле продавнице Погребне опреме.

Хоћу да сликам министра испред изгорјеле продавнице погребне опреме, ал' неће моћи.

Град је опозициони, а директор Медицинског центра, социјалиста, забранио сликање без дозволе, због локалних новинара.

Пролазио сам сачекуше турске и рватске, пролазио Арканове и Брнетове страже, засједе Младићеве и српских цандара, али хајде, јуначко перце новинарско, прођи сачекушу пијаног болничког стражара!

Узалуд министар!

Продавнице погребне опреме су увијек биле објекти од стратешке важности за Србе!

Без аусвајса - пут Косова

Бјежећи од већег белаја Србљаци су додигли у Васојевиће. Инокоси међу Васојевићима, никад нису имали довољно земље.

Мој покојни ђед и ђедовога ђеда ђед, појашу на планинско коњче, ставе у бисаге со и кроз Руговску клисуру, пред крај зиме, спусте се у Метохију, обиђу одиве.

Из Пећи натоваре жито па пјешке испред коња.

Од ђеда Нова сам примио наук: нема веће братске милости но усред зла земана обићи одиве, обићи сестре, и ево ме на путу.

Крећем из манастира Липовца пут Грачанице, Дечана и Патријаршије.

Путујем без аусвајса ђенерала Аце.

Срушене ћуприје

Престао сам да бројим срушене ћуприје. Од Ниша до Приштине путујем осам сати. Опет сам у аутобусу Бенковац-Бијељина. Аутобус на путу никог не оставља. Пуши се. Маскирне униформе, жене у црнини, флаша с ракијом кружи од руке до руке. Пред сваким мостом скрећемо на земљану заобилазницу, тек пробијену.

Поред друма пуштена стока. Мучу биволице.

Станица у Приштини личи на гнојав пришт.

У торбаку су ми вино и књиге за Даринку Јеврић.

Давне седамдесет друге на позорници Ратковићевих вечери, сва у белом, дуге плаве косе, висока као Проклетије, појавила се пјесникиња, госпа славијанска, Даринка Јеврић.

"Јој, ако залелечу Дечанска звона,

па ти се лик са фрескама помутити"

призивала је звона манастира дотад незнана пјесникиња из Пећи.

Повукла Дечанска звона, отпочела светковина бола.

А када звоне Дечанска звона, чује их читава граница, она најтврђа српска граница од Брскута, преко Лијеве ријеке до Берана.

Најтврђа је граница гдје су највише српске планине. Гдје је непријатељ најљући. И последње чобанче тад зна шта му је чинити.

Ујутру сам је други пут видио на бјелопољској аутобуској станици: сједела је у фармерицама на тротоару са Весном Парун. Пиле су зидарско пиво и чекала аутобус. Испред њих је на новинама било постављено мезе: шрафови, навојнице, ексери - Дара у гвожђари купила.

Наздрављале су једна дугој и смијале се.

Скоро три деценије тај смијех сам стављао под главу: по штајгама, затворима, лифтовима, рововима, изгорјелим кућама...

У Приштини су све радње разбијене и одавно одрађене. Шуњам се градом тражећи гдје бих могао да купим цвијеће. На моје питање добијам сажаљив поглед.

На пијаци - тротоару близу хотела "Гранд" прелијепа старица продаје јабуке и цвијеће.

Лако се погађамо.

Ја њој све паре из новчаника, она мени све цвијеће.

Свакој жени коју узгред срећем поклањам по цвијет.

Арнаутка чека пред продавницом у реду за хлеб. И њој давам цвијет. Оставља на мом лицу поглед што боли.

Долазим у смирај дана са нарамком цвијећа у рукама.

У ходнику батеријска лампа. Оне са друге стране не видим.

"Ко си?"

"Србин. Гдје живи Даринка?"

"Инка-Дар, царица, ко је не зна, дава нам пљуге!"

У соби пуној цвијећа причам јој о црном јагњету. О жени.

Док по Приштини падају бомбе, девет дана призивамо у помоћ Ријеч: Бране Петровића, Милана Ненадића, Раног Јова - Ранка Јововића. Чаше нам стиховима својим пуни Богиња прољећа а ћерка бога Грома, велика пјесникиња језика нашег - Весна Парун.

Наздрављамо за Младог Ратника - Ратка Младића и све Младе Ратнике, ноћас по засједама на српском Косову.

Ту нас затиче вијест - убијени зет и сестра Моше Одаловића. Огњено јаје кокош је снијела на њихов дом.

Не могу да једем, сваког дана ми је све лошије, блејање почиње како затворим очи.

Молим је да иде за Бијело Поље.

Она остаје а ја крећем даље.

Стопирање и смрт

Вукући се за ратом често сам стопирао с уморним ратницама који се после петнаест дана проведених на линији враћају кући.

Никад у историји није било војске која је стопом пут смрти путовала. Пролазили су поред њих у аутима од стотине коња - *спонзори*. Извозници шума са планина Старине Новака и увозници *Суботичке смрти* - ракије од марке, и мање.

Тако је уморни ратник видио сваког ко је прошао поред њега.

Дешавало се скоро на свим друмовима Српске.

За оним ко не стане, одјекне рафал.

Или у њега.

На Јахорини, уморни ратник убио је шофера који није хтио да стане.

Убицу су везали за кола и вукли до Пала.

Преживио је али се никада отријезнио није.

Као и увијек, стоирам до првог пункта. Пункт је напуштен али у разлупаној радњи видим фотељу. Износим је и сједам поред пута. Не стоирам стојећи. Полако долази мрак. У смјеру Пећи готово не пролази нико. Остало ми је још неколико сати до четрдесет.

"Четрдесет ми је година. Гадне године..." каже Ахмед Нурудин.

Ако се до четрдесете ниси обогатио, нећеш никад.

У ранцу ми је хљеб што ми је Даринка пред свитање за пута испекла од жита са Метоха, у солитеру стијени, у келији.

И флаша вина "Мостарска жилавка", успомена на неку сестрину љубав из шездесет и пете. Као последњи клошар, снимио сам је још кад дошао и дрпио, кад сам кретао, с изложбеног мјеста на врху кухињске витрине.

Од докумената имам само корицу од примјерка "Хероја" на којој ме је Капор нацртао на оклопном бициклу.

Шта би рекао ђенерал Аца, задужен за кретање новинара, да зна с каквим документом путујем?

Немам ни новца ни новчаника.

Од када је почело, смршао сам бар десет кила .

Од ствари имам телефонски именик и фармерице у торби.

На руци - Даринкина бројаница.

И много ми је добро у тој фотељи на напуштеном пункту испред разбијене и по свим прописима до краја одрађене арнаутске радње.

У сам сумрак наилазе млади ратници на камионету.

Показујем прстом, питам може ли се горе, на каросерију. Стају. Пењем се. Сједам на гуме.

Почиње киша. Умјесто мараме, вадим фармерице и обавијам их око главе.

Код Слатине они скрећу а ја се скотрљавам. Мрак је.

Гротеска

"Помаже бог, засједо српска!"

"Ко иде?"

"Путник."

"Одакле долазиш, путниче?"

"Са далека сам пута, кренуо сам давно. Биће сада скоро десет година. Са Јованом Рашковићем од Куле Јанковић Стојана. Од манастира Драговића, и манастира Крке."

"Шта имаш у ранцу, путниче?"

"Имам хљеб и вино."

"Какав је твој посао, лопино!"

"Мажњавам приче!"

"Ваљни нам једну причу, али са Косова, ландаро српска, што сам кроз ноћ Косовску путујеш!"

"Ја о животу на Косову мало знам, нису ме много водили путеви овамо, не кварим послове роду свом. Али знам једну о смрти."

"Причај, путниче, шта знаш о смрти."

"Знам како је умро највећи Пећанац!"

"Ко је највећи?"

"Прогулио је кроз обруч после пропасти Топличког устанка и у свој дневник записао: *"Ево ме, налазим се на двадесет километара од Софије и радим од њиховог народа оно што они од мојег."*

"Како је умро, путниче?"

"Причао ми је од Прокупља Зека:

Стигло је четрдесет треће године наређење врховне команде - глава старога хајдука потребна за олтар отаџбине. Дошла су тројица најљепших српских официра да га стријељају. Стоје пред њим и плачу. Не питају га има ли последњу жељу, већ ли има последње наређење, спремни да свако изврше.

"Имам. Ова сиједа четничка глава није заслужила метак, него каму. Ко од вас тројице има руку да је посијече и однесе на дар домовини?"

Најљепши од њих обрише сузе, стане мирно:

"Имам ја, војводо!"

"Хајдемо, сине, знам да имаш лаку руку."

"Ова ти ваља, књижевниче!"

"Лако је извадити каму. Извади грло!"

"Како те зову засједе српске, пијано пискарало?"

"Јевро, Небојша, тако ме зову. Министар сам за дезинформације. Чули сте за Владу у хладу Партије обичних пијанаца."

"Ђе ти је ауто, министре?"

"Немам ауто. Имао сам оклопно бицикло док смо на Илици ратовали, али су га продали Брнетови четници за гајбу пива Хрватима на Кобиљачи."

"Јеси ли крштен, Јевро?"

"У манастиру Крка су ме крстили српски пјесници и калуђери."

"Јесу ли сигурни друмови?"

"Јесу, млади ратници."

"Шта се пјева са оне стране Дрине по српским засједама?"

*"Свуд су страже,
Свуд су страже
Оних које траже!"*

"Одкуда ноћас код нас да наиђеш?"

"Колико је сати?"

"Прошла је поноћ"

" Напунио сам четрдесет ноћас. Дошао сам да с вама прославим четрдесет година. Ово вино што ми је спремила сестра да отворимо. Петност година у њему стоји сунце са Неретве. Одломите по комад хљеба. Вас сам одабрао, млади ратници, да

са вама четрдесету дочекам. Има ли бољег мјеста него у сачекуши покрај друма. Ако већ не можеш да изабереш вријеме када ћеш се са смрћу срести, ваљда можеш мјесто и робу за укуп. А ви сте изабрали најљепшу српску ријеч - Косово. Најљепшу робу - униформу ратника, који нејач српску чува од ножа качака. Добро мјесто за журку" причам из мрака позорнице.

Причам да бих заглушио блејање црног јагњета окрвављене њушке.

"Живио, министре, и нека ти је срећан рођендан! И не бој се док си с нама!"

"Како да се не бојим, брате! Ако не прекину са бомбардовањем, пући ће ми јетра!"

"Дајте му ту флашу и водите га тамо у собу. Немој да излази до зоре", из тмуше наређује глас.

Читаву ноћ у мрак собе улазе појединачно и у групама војници. Ноћу се не путује даље. Сви стигли до овог пункта у току ноћи, ту сачекају зору.

Не пали се свјетло.

Само жар од цигара или пламен упаљача за тренутак освијетли лице неког од мојих слушалаца.

Авионе, авионе...

Блејање је постало неподношљиво. Јаче од звука авиона. Гласније од бомби које падају по Пећи.

Испред хотела *Метохија* два коња и магарац пасу.

На њима нема више меса. Остале су само кости, шклапарају. Брада дуга.

Јакна црна, са налепницом - три деветке.

Пролазе ватрогасци. Негдје гори.

На зиду црвеним словима написано: Авионе, авионе, баци ми бомбоне...

Код Дане, Дарине сестре, купам се и узимам чисту преобуку.

Ноћим код Милоша Јеврића. Читаву ноћ не спавам.

Блејање је такво да ни себе ни стрица не чујем.

Осјећам *Мртав змијски колут како се око врата стеже.*

А лак сам.

Испред његове куће ујутру виче луда жена. Из свег гласа.

И ноћас је викала. Читаву ноћ.

Милош ме вози до Дечана а он се враћа.

Ходам бос око манастира, али не смијем у цркву.

Опет чујем блејање.

За мном иде дечак црн, а бескрајно плавих очију. Не скида их са мене. Склонили су га у Манастир. Док траје литургија причам му бајку.

Калуђер има плаве очи. И добро лице. Вјерујем му.

Хоћу да причам с њим. Потребно ми је да неком испричам о јагњету. Блејање ми разбија мозак.

Хоћу да вриштим.

Игуман је рекао: монах има *послушање*, не може да прича са мном.

Према Патријаршији и Ругови полазим бос.

Пут

Убрзо нестаје људи.

Поред пута лежи лешина магарета.

Напријед мртав коњ. Огроман шарпланинац вуче коњску ногу.

Други вуче изнутрице. Иза је спаљена кућа. Сваки корак напријед, режање - они стрвине и кућу не дају.

"Дабогда ти пасја погибија пукла" допире клетва испод обронака дјетињства.

Зељови су добро ухрањени. Никад толике шарпланинце нијесам видио.

Остављају месо и крећу према мени. Прекасно је да кренем назад.

Одједном ми је смијешно: то је значи та пасја погибија.

Ходам полако, ни брже ни спорије но како сам кренуо. Реже. Како им се примичем, режање постаје гласније. Једва примјетно, један, па други повлаче се у страну, сасвим мало, потом све више.

Ходам стопу по стопу.

Режање постаје тише.

Главати шарпланинци одвлаче комаде стрвине према шуми.

С обе стране пута, према врховима Проклетија, чују се пуцњи.

Познајем звук смрти. Пета Бетовенова на калашњикову. Три појединачна и дуги. Знам ко је под врховима.

Бацам торбу с именицима и фармерицама поред пута.

Лак сам.

Пребирам по бројаницама и молим се.

У цепу сам нашао црквени календар.

Знам да сам га узео из Милошеве куће.

Стајао је на столу. Али кад и зашто сам га ставио у цеп, одакле се обрела Даринкина бројаница на мојој руци!?

Молим се. Сваки део мене је молитва.

И добро ми је.

У манастирима сам се више занимао вином, причама ајдучким, но молитвом. Није да се нисам молио. Молио сам се али нијесам у молитви претјеривао као прави Србин.

Моје биједно списатељско перо ту застаје.

Такву дубину молитве никад нијесам осјетио.

Добро ми је. Блејање јагњета не чујем. Желим само да потраје.

У цепу имам боцу вина. Попио сам само један гутљај за пет сати.

(Свашта ми се дешавало у животу, али да попијем један гутљај вина за пет сати, а прије тога сам био у пићу, то је у мом случају равно чуду.)

На ногама су ми крвави подливи.

Цијепам чисту преобуку, прво мају а онда гаће и правим завоје за ноге.

Желим само да путовање потраје што дуже.

У Патријаршији купујем десет свијећа, девет за живе, десету за мртве. Палим свијеће за дуг живот браће и одивића у засједама српским од Чакора до Тмушића. Молим се за оне којима име знам. На крају, за душу онима који нису више са нама.

У потоку који пролази кроз двориште Патријаршије хладим крваве подливе.

А онда право до српских видара, да подливе отворе, ноге превију.

Ниједан ме камен убо није, ни пчела, ни трн.

Доктор гледа, око не вјерује.

На врховима прстију тутњим и заустављам први ауто пјевајући "*Спремте се, спремте...*"

Сјутрадан ме Милош вози за Црну Гору.

Инфузија

Докторка је промијешала лијекове и ставила их у велику стаклену флашу.

Из ње капа у вене.

Капа, капа, капа...!

Доносе ми тек усирен сир. Кревет је топао, јорган бео. Рат далеко...

Хоћу да устанем, хоћу да идем даље, морам некоме да кажем све о блејању, хоћу да тражим патријарха, морам пут Хиландара...морам да идем по Звонка...

"Требаш њој!" као увијек ме матира отац - бољи шахиста и доводи у собу Иконију

Малена ме грли и каже:

"Тајо, причај Вретенка!"

Сокоћало јавља: ОПЕТ ЈЕ ПОЧЕО ЈЕДАН МИР

Колона

Пролазе људи у тракторима. Отегла се колона. Од Куле Јанковић Стојана преко Западне Славоније и Илиће, до Грбавице, од Книна до Принциповог Грахова, од царског Призрена до Црне Горе.

Славко Алексић носи пред колоном велики крст, дар руског патријарха.

Узалуд тражим Милоша и Даринку.

Нема их у колони.

Милоша Јеврића су отели Арнаути.

Даринка је одлучила да остане.

Село Тмушићи

По Тмушићима Иконија и ја дијелимо антидржавни материјал: Икине бајке о Лимској сирени, о патуљку Вретенку, о делфину Јоци.

А то је ваљда и у демократији дозвољено.

ДРУГИ ДИО: ПОСЛИЈЕ БОМБИ

Пут Косова, опет

У Бијељини лочем са Лалом, чамцијом Зеке буљубаше .

Причамо ратне.

"За Српску сам их преводио ноћу, у вријеме ваздушне опасности, преко железничког моста. Стићи бјежана не можеш. А у њему сто и дваес кила. Јебо му Тито матер, деведесет прве сам их пребациво из Сарајева за хиљаду марака. Запали за Србијицу, док су други ратовали, и морају да плате. Мора од нечег војска пити. А сад више не бјеже, него беже - назад.

"Зашто сад хиљаду и двеста - буни се онај што је бјежао, а сад бежи - кад је било хиљаду?"

"Због јотовања, због јотовања, брате! Слово Ј ти фали. А то кошта двјеста марака више."

Оженио се скоро Лало, ал' га снашо белај.

Ташта му посировија удовица из села на Романији. Кућа им изгорјела па и она сишла са ћерком у Бијељину. Обукла црне хеланке па алакнула да тражи мужа.

Он ми се јада на ташту, а ја му причам. Узалуд покушавам да допрем до Купусишта, до Даринке. Издају ме јавке, ником се не иде према Гојном Пришту. На 038-41-483 јавио ми се мушки глас. Албанац.

Притисли Лала мир и брачни живот, а он увијек има идеју, робијаши су ти писмен свијет, рад је да ме вози на Косово.

Кујемо "ратни план".

У Бајиној Башти има огранак удружења нежењених сеоских момака "Кутњи праг".

Зовемо Бобана Лештаревића да нам нађе земљишни максимум за ташту. И све прикључне уређаје.

Стиже и ташта. Сипа ракију, смешка се, мила јој прича, а и она понеку попије.

"Јес ти добра ова ракија пријо, ал' не знаш ти шта је Бајинобаштанска клековача", манишем и припаљујем.

Ујутру Бобан из Баште јавља: договорио виђење и хиљаду марака од момка ако му успије проводацилук. Долазите!

Била је то љубав на први поглед. Вјеридба исти дан.

Младожења одржао ријеч и пукао сомче за Бобана.

Бобану је остао стан у Приштини, компјутер, ствари. Тамо је студирао енглески. И он би до Приштине.

Са бидоном ракије и хиљадом марака крећемо пут Приштине. Сви тројица!

Ташта је остала у Бајиној Башти - спрема свадбу.

Док пролазимо кроз Прокупље, Лало пјева:

*"Ај, удах ташту у Бајину Башту,
Ташту, ташту, у Бајину Башту!"*

Ој, Јеврићу, што обрија браду?

У свитање смо стигли до Куршумлије.

Брада ми је до седмог ребра дуга.

Последњи пут ме је бријао затворски берберин у приштинском окружном затвору у зиму осамдесет треће.

Четкицу је умакао у ламбу са водом из које су се у кењари запирали Шиптари. Било нас је шездесет осам, у соби са 19 кревета. Од тога 9 двоспратних. Спавали смо по двојица у кревету, по двојица између кревета, по двојица испод. У ћошку собе је нужник ограђен зарђалим лимом, нагриженим од урина. А унутра метална ламба. Увијек пуна воде. Папир је био најстроже забрањен. Једном недељно долазио је берберин да нас брије. Обријао ми је и главу и браду. Те године разболио сам се од туберкулозе.

И од тада се нијесам бријао.

И од тада се нијесам шишао.

У Куршумлији, опет пограничној постаји, тражим берберина од пет до осам ујутру. Зауостављам пролазнике. Уплашени пролазници ме збуњено гледају. Пролазници су увијек уплашени. Залуду се распитујем за кућне адресе куршумлијских брица.

"У ово доба", кукуријекну ми Ђејџедо, "једино онај у Ђавољој вароши ради."

Тек у осам проналазим брицу.

Гледам непознатог мушкарца у огледалу, уплашен оним што видим. Био сам заборавио да имам врат.

Тек ме врат, несразмерно танак и бијел, подсјећа на свилен-гајтан у џепу.

Друм је пуст. Остали су само трагови гусјеница на асфалту.

Једини смо на прелазу у Мердарима.

"Гдје је брада?", пита милиционар, гледајући личну карту.

"На сигурном", кезим се и показујем му кесу. Онај са бритвом спаковао ми браду.

"Ипак је остави овде, сачуваћемо је", савјетује милиционер.

"Може, ал' напишете реверс."

Српски џандар из блока са признаницама за саобраћајне прекршаје, цијепа листић. Пише ми реверс за браду.

"Брада, комада један. Бркова комада два."

"Чувај реверс, ако хоћеш да добијеш браду кад се будеш враћао. Тим признаницама нас дуже."

Мртав Лалић из ћошка се руга:

"Ој, Јеврићу што обрија браду?"

"Арнаути да ме не познаду!"

Одавде се даље путује у пратњи Кфора.

Понедељком и петком у пола седам полази аутобус испред Клиничког центра у Нишу, преко пута стадиона Чаир, за Косово. Ко хоће да путују својим аутима, иду за аутобусом, у колони.

Аутобус полази понедељком и петком, а ми смо стигли у сриједу.

Пошто смо прешли KFOR-ову контролу, двјеста метара од наше, скинули смо таблице.

По Косову се кола возе или без таблица, или с таблицама свих европејских и блискоисточних земаља, сем Естоније.

Мој конспиративни изглед остао је тајна пуних четрдесет пет минута.

Бијели *гольф* нам је препријечио пут код Подујева.

Добро је што сам кесу са брадом оставио на граници.

Хиљаду марака, наш тал од удаје, прелази у џеп службеног лица.

"Јеси ли био у рат?", пита службено лице без службене легитимације.

"Нисам", лажем.

Двојица их је. Зову појачање.

Ускоро стижу још четворица. Сликају ме уза зид.

Онда сликају и моју личну карту на којој сам са брадом.

Чекамо проверу и пијемо кафу.

"Ај удо *ташту* у *Бајину Башту*" пјева Лало и прича Арнаутима како смо се пут Косова упутили.

Кафа је хладна. Кафа је добра кад је хладна. Нема ништа боље од хладне кафе.

"И ја имам ташту! Ух!" стреса се службено лице без службене легитимације.

Кренуо смо из Мердара у осам а у Приштини сам тек у подне.

Од аутобуске, срушене бомбардовањем до центра, до Гранда, путујемо дуго, дугооо!

Прије рата је било двеста хиљада људи у Приштини а сада их је шесто хиљада.

Пред срушеном касарном су трактори, коњске запреге, дјеца са тезгерама. Развлаче материјал од срушене касарне. Гамиже, гмиже, мигољи људолики мравињак. И сваког дана их је све више.

Коњске запреге, тенкови марке "Леопард", трактори, трицикл за терет, разлупане заставине олупине без регистрација, најновији модели европских и америчких аутомобила, и поред њих, и између њих бициклисти и мотоциклисти.

Пјешаци свугдје прелазе улице. На сваком мјесту. У сваком тренутку. Провлаче се између тенкова, запрежних кола, аута...

Сабор врана на Гојном Пришту

"Шкија, шкиња!", викали су господари мува, боси, мусави, прљави.

Било их је у почетку троје.

Шкија је наређење за напад.

Шкија је Српкиња.

Шкија је позив за линч.

Шкија је бојни поклич.

Погани назив, поспрдни, још из времена османлијских.

Свадбују вране на гојноме пришту.

Деца излазе из капија, извлаче се из рушевина, из контејнера, све их је више.

Полетео је камен и низ лице старице је потекла крв.

Све је игра, само је крв била права.

Малена рука згрчена у песницу погодила је старицу.

"Шкија, кија, ија...ААА!"

Бјелокапићи су стајали око тезги, мирно, ником на памет да прекине забаву, да прекине игру.

Господари мува су открили *pig* (свињу), "*Serbian women pig*", и потјера је почела, праћена тихим осмесима одобравања и поноса испод бијелих капа.

Учитељица, просиједа, предуго у бекству, тако је бјежала и од закрвављених очију сарајевске хаусторчади.

Ситна, врапчић, куповала је код дјечака. Знао је да је *шкија*, но дирао је није.

Затражила је цигаре, у пола гласа, али ипак довољно гласно да чују они који су гонили старицу.

Оставили су старицу и кренули за учитељицом.

Не чекајући наређење, извадила је новчаник, и пружила га дјечи.

Придружио им се и онај код којег је куповала дуван.

Први је бацио камен.

Нови и нови дјечаци излазили су испод тезги, извлачили се из гајби, контејнера, мусави, слинави, поцијепани.

Потрчала је, а они су кренули за њом.

Дан прије, ту је страдала Валентина. Валентина је остала у "YU програму".

"YU програм" је зграда (затвор отвореног типа) гдје су Срби под заштитом KFOR-а.

У згради има двадесет петоро деце.

Октобар је, и ни једно од њих не иде у школу.

И ни једно од њих не иде у двориште.

И ни једно од њих никуд не иде.

Валентина је изашла да купи хљеб а вратила се поцијепане одеће, крвава.

Учитељица је знала шта се десило Валентини, десило се то свим *шкијама*, које су пробале да зађу на пијацу - царство Господара Мува. Свим шкијама што нису могле да гледају гладну дјецу, чији мужеви не излазе из станова од ослобођења, од кад су ослободилачке НАТО трупе ушле у град. А за њима црни орлови на црвеним крпама.

Учитељица је трчала према апотеци.

Поред пута седео је Муслин Мулићи, у листер оделу, са шеширом ла боема и блоком, одавно мртав. И док су му сузе капале на блок, рецитовао пјесме, колеге покојника, ноћобдије, Вите Николића.

*"Пишем вам госпођо учитељице,
не зачудите се овом писму касном,
подсјетише ме на вас двије мале птице,
двје тужне птице на жици телеграфској."*

Учитељица је кренула према њему, али га ту више није било.

Умјесто њега, стајало је двадесет дервиша у бескрајно белим одорама и учило дову. Надглашавали су тутњаву гусеница "Леопарда", пијук-кликтај Господара Мува.

Утрчала је у апотеку.

Апотекар-Арнаут се направио да је не познаје.

Није дозволио да остане шћућурена на шамлици у ћошку.

Дјеца су чекала испред апотеке.

Учитељица у Купусиште тога дана није стигла.

Солитери у купусишту

На Купусишту, у солитеру, остала је Даринка *шкија*.

У солитеру - стијени са много пећина и једном келијом, стално гори свијећа за по други пут убијене Србе на православном гробљу.

Некада су је смјестили ту, поред војне касарне, да је заштите од ножа качака.

Прозори јој гледају на касарну, на православно гробље и на станицу. Све порушено!

Прво су бомбе НАТО пакта данима падале по гробљу, неко им је дојавио да су најбољи Срби под земљом.

Онда су нарко-босови из ОВК заузели капелу. Све је то *Шкија* гледала са прозора.

Тамо, гдје су по други пут умирали одавно погребени Срби, нико више не долази.

Остала је ту и са прозора види ОВК у капели.

Сметала им је и та једна свијећа на трећем спрату солитера.

У ламели од двеста осамдесет станова остала је сама.

Са другог прозора, у несрушеном дијелу касарне, види се база ОВК.

У капели на гробљу командни центар.

А пјесници су опасне звери. Онај ко напише:

*"Руку само преко бедара да ми пребациси,
могла бих дојити и девет Обилића."*

зло може да нанесе најмлађој демократији у Европи, овејаном демократи Тачију.

Недељама дјеца из солитера ударају у врата, моткама, камењем, ногама...

"Шкија, шкија, шкија!"

Од улаза до продавнице за хљеб, прати је гомила дјеце.

А када падне мрак, долазе одрасли на врата.

Класа: кесе-Косово-контејнер

(Вечерњи акт са Професором у позадини)

На врху Сунчаног Брега је Професорска колонија. Тамо је убјегла Даринка.

Около је ливада.

Испод се виде професорске куће, двоспратне виле од двеста четрдесет квадрата, сада за скупе новце издате странцима.

Испред су вртови гдје су вриједне руке професорских жена запатиле поврће. Идеално за сеоски туризам.

Повише професорских вила су четвороспратнице са становима за асистенте.

У једној од њих са једанаест станова живи избјеглица, деложирана *шкија* Даринка.

Залуд је Ирски краљевски регимент остављао стражу у Купусишту. *Шкија* је морала из насеља, чистог само етнички.

Сада на кревету - са ког је на последње путовање отишла госпођа Јулија - сједи ханума у димијама.

Убјегла је овамо Даринка са двадесет кила мање, и са оним што је остало од књига и слика. Књиге у врећама. Ствари у врећама. Одећа у врећама. Живот у врећама.

" *КЕСА- КОСОВО- КОНТЕЈНЕР...зобрањујем ти да умреш на другом мјесту... каква алеја великана... овде ћемо те сахранити како доликује* ", довикујем Професору Вечерњег Акта.

Лубарда јаше на усисивачу, изазива пометњу међу "Апачима", једнооким комарцима, хеликоптерима чији рефлектори разбијају мрак Приштине.

Аероплане омета. Дуга сиједа брада ношена вјетром прави проблеме у густом ваздушном промету изнад Пришт Вароши.

"Косово Кесе, Видовдан вреће, вреће...", вједогоња Професор.

Ево ме у муслиманском Сарајеву међу заборављеним Србима. Ствари су одавно стајале у Купусишту спаковане у вреће.

Али, ту почиње прича могућа само у Гнојноме Пришту, у Пришт Вароши...

KFOR има обавезу да те обезбиједи. Али како преселити ствари, како пренијети сиротињу кроз арнаутску варош до Сунчаног Брега. Свим Србима су у Приштини отета кола.

KFOR те обезбеђује, али не долази у обзир да товари твоје ствари у своје аутомобиле.

Ако већ пронађеш ауто, ко ће ти снијети ствари.

Екипе које износе намјештај (физички посао резервисан само за Србе) узимају *само* за сношење намјештаја по 1000 ДЕМ.

Тек послије два мјесеца вреће су овамо пренијели седам руских официра прекршивши правила службе. Дошли су са полковником да посјете пјесникињу.

Погађам у којој су од врећа писма Десанке Максимовић.

Никада адресована *Улица Маршала Тита*. Увијек: Даринка Јеврић *Главна улица*, Приштина.

Ово је острво у граду, Света Јелена, манастир из ког нема изласка, катун на Проклетијама.

Испред се шета војник

Около по читав дан зује ројеви Господара мува.

Чекају: *Шкија* покуша у радњу, *Шкија* огладни, нестане јој цигара, мора у куповину.

Кад одмакне од војника кренуће за *Шкијом*.

Цртај црну црту

Сваке вечери, пет минута после поноћи, зове Декан дописне ликовне Академије, Лубарда.

Каже: лепи сте.

"Црта, то вам је кад косац на Романији прије сунца откује косу а онда опљуне палац и њиме превуче преко оштрице.

Цртајте, црта је била прије ријечи."

Миљана секонд команд

"Ја сам Миљана, преводилац секунд команд."

Миљана не престаје да се смије. Каже, мамурна је од синоћ и да разбије, може домаћа.

Нема тога што није смијешно Миљани. Зажељела се смијеха Миљана.

Хоће да нам остави новаца. Ако имате каквих проблема само реците. Она је још мало ту.

"Послије на Свети Стефан", погађам.

Обрадована њеним наслућеним путовањем додаје умјесто потврде, горди се:

"Сама!"

Предлажем јој да правимо журку.

Четворо нас је и доље у кући госпођа Јагода и др Милорад Јеврић. Зваћемо из Косова Поља да дођу.

Миљана је увијек за журку, она ће донијети озвучење.

"Ај, удах ташту у Бајину Башту!" пјева и она са нама.

Мајстор Гавро

Гавро је мајстор. Долази да мијења браве што су развалили Кфоровци. Тражили су оружје међу књигама професора.

Рат је ударац чизме у врата.

Најмилији дио војничког заната је отварање врата ногама.

Што се тиче јединица које су претресале ово насеље, воле тркељ ко да су сарајевски јалијаши.

"О, фукара, види, отварали радијаторе. Траже злато, жуто траже. Нису профе штековале пиштоље у радијаторе!" вели Лало, стручно процењује одрађено.

Гавро мијења браву и прича:

"Јуче су двојица младића од двадесет силовали бабу од седамдесет. Ја је још питам: Да ли је то био покушај силовања, или..?"

-Не сине, силовање!, каже баба."

Не смем да отворим врата

Теодора више не станује овдје.

На Теодорином столу дјечијим рукописом, не знам колико је година имала Теодора - ту је распоред часова - стоји записано:

Не смем да изађем у ходник.

Не сме да ми падне на памет да отворим врата.

Не смем да трчим за мамом кад хоће да отвори.

Морам да слушама мајку.

Морам да слушама Мају.

И анекс великим словима:

НИЈЕ МОЈА БРИГА ЗВОНИ ЛИ ЗВОНО НА ВРАТИМА ИЛИ НЕ!

Лети лети Лубарда

"Какав је дан?" негдје одозго довикује Страшоња Страшни из села Сијерка, Професор Лубарда.

Одговарам стиховима Даринкиним из *Јудиног пољупца*, књиге прозирљиве:

Поваздан примрак

над Приштином.

Какав је дан?

Сватују вроне

у гојноме пришту.

Какав је дан?

Небо премркло

и предјел вран,

већ од ранила

на враништу.

Какав је дан?

Кроз зраку зорила мрак

кроз сумрачја дуге

над Грачаницом грака.

Какав је дан?

Цел дан вранило

Цел дан црнило!

Какав је дан?

Небо је зјап

над гавран-градом

полога врањег базд.

Какав је дан?

Врагодшних чамних моба

дечица врања

и чеда гаврања

црну гребенају вуну

Драгане мој.

Какав је дан?

Цел дан мрак

Цел ноћ грак.

Какав је дан?

О каква тама стоока

У пришт-вароши:

Већ од зорила

мрче дан

Свиће мрчина.

Какав је дан?

С иконила давна се плавет

обретнула у мрчило

над пустилом.

Какав је дан?

Гласник таван у лугу

над тихим кисне гробом

а у зобници му пешкиш-глава.

Драгане мој ружо моја црна.

"Прије ријечи је била црта. Цртајте. Цртајте." - довикује Страшоња Страшни из села Сијерка из Сингидунума на Сави.

"Свак нек нацрта сат. Навијте на један."

На острву, усред града, у кућном притвору за Србе на дописној ликовној академији у галерији "Иконос" (и у Аушвицу је постојало позориште) учимо да цртамо у класи летећег професора што увијек долази кроз димњак, кроз прозоре, преко крова.

Галерију "Иконос" смо направили унутар зграде у којој су сва врата разбили војници НАТО-пакта кад су тражили оружје.

Књиге су по патосу, ствари разбацане, замрзивачи смрде.

Нешто ми позната та слика.

Ствари су растуране темељито, с уживањем. Све су књиге по патосу. Ко зна какав је бестрзајац ту међу уџбеницима ботанике могао да се сакрије.

Како је тркељисано, НАТО војска ништа мање од наше не воли акције чишћења.

Ту у тој згради је Хашки павиљон за нас троје. Кажу, овде ће стићи још Срба. Поткомитети разни.

Угодно. Конфорно чак. А испред куће војник с пушком. Са прстом на обарачу увијек. На свака два сата смјена страже.

Имамо галерију.

И два прста ракије у бидону.

"А ти како си?" - пита Професор.

Одговарам му *Јудиним пољубцем*:

"Шта трибунали хашки

свјетске и магареће дилеме,

Ми смо већ у Сибиру, цвокоћемо

с душом на готовс, братац!

Посвједочио би логистичар Достојевски!

Питање

"Шта је ово?" пита капетан Џони бленући по *Галерији*.

"*Аушвиц театар*. Do you know for it, Џони?"

Чедо Србине, све су кости за тебе

Сунчани брег је падина гдје је држава направила педесет вила за професоре. Између кућа је улица, сокак претворен у затворски круг. Улицу - затворски круг обезбеђују Кфорови војници и Чеда Ковачевић.

Чеда је пас лекара Мишка Ковачевића, који је одавно стигао у Београд. Пас остао, а Срби ко Срби, дали му газдино име. Лаје на Кфор, лаје на Шиптаре, само на Србе не лаје.

У смирај дана, ту у затворском дворишту, изашли смо на редовну шетњу Чеда и ја.

Доле је град, продавница је двјеста метара, а ми смо ту на катуну, у затворском дворишту у центру града.

Сокак је дуг триста корака, два пута више од затворског круга Окружног затвора Приштина, у коме сам чекао Нову '83. Ово ми је други пут да лежим у окружном затвору Приштина. У граду од шесто хиљада људи, већ пет дана сам у затвору за Србе усред града, на острву. До острва Чаглавице или Косово Поље је страшно далеко.

До континента - Митровице и Лепосавића, још даље. Већ трећи дан покушавамо да се пребацимо до Косова Поља гдје су барикаде, шиптарске и српске. Но залуду.

Милујем Чеду и гледам према пучини.

"А када смо пустили керови - видим крај свијета!", прича ми Даринка да је рекла жена из колоне која кренула из Муштуишта на проласку кроз Приштину, док су испред *Гранда* славили долазак Руса.

А сјутрадан су Господари мува ту пред свима пребили Чеди ногу.

И нико није могао да га заштити.

Плиз, Дејвид, препни коза

"Хало, овдје Живојин Ракочевић из Бање Луке, јесте ли живи?"

"Живи смо, Живојине, живи!"

"Добро смо, добри Живојине."

"Па шта радите?"

"Ево, набавили смо козу. Ту је испред зграде. Офарбали смо јој рогове у црвено, и сад је Даринка на свилоном канапу шета по Професорској колонији."

Један од Срба оставио је неколико коза оцу Панићу, хајдуку, попу Жући косовскоме, да подијели сиротињи.

Једна, сингава рога, ми је одмах оку запанула.

"Немам ни кучета ни мачета", закуко сам

"Ако ти и Даринка нисте заслужили козу, ко је", слаже се поп Панић. У *ник-ану* коза срећно стиже на Сунчани брег. Без ескорта.

Коме би од Арнаута могло пасти на памет да су Срби у колима са козом. Коза ноћу спава у подруму на душецима који су ту од бомбардовања, а дању пасе између зграда.

"А гдје је сад Даринка?" пита Живојин.

"Ено је на тераси!"

"Плиз, Дејвид, препни коза", потпаљује Даринка са терасе.

"А ко је музе?", пита Живојин.

"Како ко, Небојша Јеврић ноћу у бронзин, кад га нико не види. А понекад и Георгина у ламбу, ко први ухвати. Углавном имамо за *cup of tea with milk*."

"Колико дава коза?"

"Колико и сви постмодернисти. Лубарда чак сумња - са концептуалистима шурује. Ко вазда, сви су љути на мене због ње."

"Шта си поново урадио, црни Јеврићу?"

"Чујеш, шта сам! Обријао сам кози браду. Ето шта сам. Не може она носит браду а ја без браде!"

"Кад би се Ада Циганлија усправила била би већа од пирамиде.

А тек реч колика би била!" чеше раме Професор, плаши аероплане.

Аеропланом бјежим око Аде - пирамиде. Узалуд ме ћерате, одавно сам утекао.

Свети Сава - а позади Тито

Свадбују вране на Гојном Пришту.

Примрак над Приштином.

Спремамо отварање галерије у напуштеном стану, у згради егзилу, у кућном затвору за Србе. На једном од најмањих острва у архипелагу Косово правимо *Аушвиц Театар*.

У празној соби правимо галерију напуштених ствари. Ту је велик плишани медвед. Неупотребљен презерватив. Слика Светог Саве урамљена у стаклени оквир, са чије друге стране се налази велика Титова слика. Кад је дошло до газиместанских гибања, професор је Тита окренуо према зиду а са друге стране Светог Саву уђену. Ту су: посмртни плакат - пише погинуо од шиптарске руке, непријатељу остављене књиге професорке Марковић, фотографија 20 x 40 професора Приштинског универзитета са министром Јовом...

У другу, већу собу, уносимо слике. Тридесет година је Даринка писала о сликарима.

У средини собе од врећа са књигама зидам митраљеско гнијездо.

Покривам га мапама Србије.

Са београдске шетнице донио сам Даринки пиштаљку.

И договорио се са Капетан Јохан, кога зовем *leafing man warrior* да кад Даринка дуне у пиштаљку капетан Јохан дојури са патролом. Мало, мало, Даринка проба пиштаљку.

"What happened, Tara?", дере се Дејвид испод терасе.

"Nothing, do you want a cup of tea?", одговарам са терасе.

"Ou, wolf, wolf", сјекира се Дејвид и хвата за главу.

Етничко чишћење меса

Смрди. Смрди зграда, улица, улаз. Смрди град. Данима смрди град од меса које се распада. Из пластичних кеса цури крв, разлијева се по улицама.

Са прозора солитера на Купусишту, са једанаестог спрата лете кесе на улицу.

Почело је етничко чишћење меса.

Нарочито је сумњиво оно млевено.

Нови станари Приштине поспремају замрзиваче.

Остају једино кокошке.

Контејнери су далеко и кесе лете кроз прозоре.

На сунцу се распада млевено месо. Оптужено као свињско.

Побједничка НАТО - војска са гас маскама чисти улице.

"Војско, пређите планине, отресите воће. Подајте јабуке народу. *Баци малу двојку!* О, светлости сопоћанска, руком си зрно посијала, косом си покосила косу и браду моју и козу постригла...", игра табљић Професор сваки дан испод врха Мон Блан на адреси с. х.: Rue de Prokletije 999.

Спашавање библиотеке

Добри човјек и стари господин Пера Стефановић овако је евакуисао библиотеку: из свих књига на којима је била посвета, исцијепио је посвету, исцијепио странице из књига гдје је био рецензент, и све то ставио у фасциклу.

Са том фасциклом под мишком, у коју је стала библиотека од неколико хиљада књига читавог живота прављена, кренуо је за централну Србију.

Урнони, урнони...

Зовем пријатеље... Свраћао сам у Приштину често.

После сваког позива крижам један број.

Зовем Јованку...

Јованка је избјеглица из Крајине. Самораница са дјететом. Тек што се била поново скућила...

Хало...Хало...

Urnoni, Urnoni, уринира глас.

Хало, да ли је ту Јованка?

Urnoni, Urnoni...

Одговара глас.

Зовем Жарића, Ћупића, Аца, Зорицу...

Хало, хало..

Urnoni, Urnoni, Urnoni, лаје слушалица пут мене.

Камени крст

Прије двадесет година у потоку што пролази кроз Патријаршију пронашла је Даринка велики облук, потпуно црн, са бијелим крстом преко средине.

Камени крст је на постоље - постамент поставио вајар Мијо Мијушковић, Мијо Добри.

Свакога дана, сваке ноћи, сваког сата, Арнаути су ударали на улазна врата, сва у рупама, крпљена лимом.

Стан на Купусишту имао је двије терасе, само стаклом одвојене од арнаутских тераса. Кад су почели да нападају на обје терасе, Даринка је црни камен са бијелим крстом ставила иза врата у ходник.

И поред њега запалила свијећу.

Те ноћи Арнаути су разбили улазна врата.

Искинули су их из шарки и гурнули низа степенице.

Али у стан ушли нијесу...

Ирска патрола, пола сата касније, нашла је врата обаљена у ходнику

Поред крста на камену догоријевала је свијећа.

Ирска Краљевска регимента је отишла, и јединици што је умјесто ње дошла оставила причу о црном камену са бијелим крстом који се одломио са литице Проклетија.

Избацивач

Али од свих који су долазили да нас из стана истјерају, најбољи је био први - причају Дара и Митра

У свиленој кошуљи, Циганин са стомачићем а моробит и Египћанин, звони на вратима...

Не зна да га кроз шпијунку гледамо...

Намјешта кравату, пљује у длан и зализује косу.

Гута пљувачку и проба глас.

Ко је то?

Треба да напустите стан...

Молим?

Треба да напустите стан.

Пластичном флашом пуном воде, Даринка умјесто одговора удара у врата.

Ударац изазива звук сличан пуцњу.

Џипси скаче у страну.

Треба да напустите...али не морате одмах! виче уплашен и смандрљава се низа степениште.

Они остали су дошли касније...

А давали ми четирсто иљада.....

Поломљена стакла на историјском Дому културе у Косову Пољу, одакле је кренуо устанак против Новог свјетског поретка, гдје је млад говорник са Сунцем у коси рекао: "*Нико не сме да вас бије*".

Гусјенице су разровале асвалт испред. Полупани излози. Разбијене радње. Шут. Смеће. Смрад. Историја и остале сушти.

Ко вазда, првоборци су први сукнули. Они најгласнији и Богу најмили са најдубљим џеповима.

"Да ми је само срести се с њима. да их видим како се пењу на столицу!", прича жена док копа по остацима цора из хумане помоћи у порти косовопољске цркве.

До јуче су у Косову Пољу биле барикаде.

Арнаути су окупирали и историјско мјесто, гдје би, да је среће, стајала табла са натписом "Нико не сме да вас бије."

Окупирали су и жељезничку станицу. Одатле су ме одвели српски џандари осамдесет друге на робијање, због ометања службених лица у вршењу службене дужности члан 18, став 2, тачка 3.

Данима није ишао воз за Митровицу, за континент.

Тај воз одавно је престао да буде воз.

Он је артерија, он је крвовод, ако га исјеку, и кад га исјеку, биће то крај приче.

Знају то и они и ови. Зна то и Онај. Знају и Арнаути.

Један вагон је вазда за ствари.

Чекају камиони у Лепосавићу срећне Србе који су успјели да тапну, уваљају, продају оно што им није изгорело.

Док пијемо пиво у продавници, Брка прича.

"Давали су ми четирсто хиљада марака за кућу и двадесет пет ари плаца. Сада нуде тридесет. Еј, брате, знаш ли ти колике су то паре."

Прича други:

"А тасту мом давали милион, све изгорело!"

Пијемо пиво.

Пиво је добро. Добро је док има пива. У продавници другог и нема, пијемо пиво, човјече, пијемо пиво, послије много дана пијемо пиво и купујемо свеж хљеб.

У Косово нас је довезао Драго, шофер ректората.

Ауто му је стар и невоља ако се поквари. Драго ми прича да је неки дан возио четири жене кад му је пукла гума. Возио је три километара на фелни. Овде се не мијењају гуме.

У порти цркве сиротиња, добјеглице из других крајева Косова у Косово Поље, претура по оном што је остало од цора из Црвеног крста.

Свештеник Панић прича о оном што се дешавало у манастиру Девич. О искушеници Маји. О отетим манастирским новцима и механизацији.

Најцрње је што су српски војници били још ту, срамотно близу, у повлачењу. Пијано су поздрављали са три прста ни километар одатле, док се зло у Девичу дешавало.

Естонац из Бајине Баште

Лало је отишао у Грачаницу, острво на којем има кафана.

Бобан Лештаревић јуниор, за себе измислио и нацију и име - Туган Естонац.

Једино у Естонији ниједан Шиптар нема тетку.

По ваздан хода са капетаном Стрејом, својим предратним другом, по кафићима. Викинг *warrior* и Естонац из Бајине Баште омиљени су гости, како због Стрејовог новчаника, тако и због Туганових спрдачина.

Викинг *warrior*, капетана Стреју, обожавао је кафански персонал на Палама.

Трошио је платицу од три-четири сома марака до пола мјесеца.

Али, као озбиљан и одговоран тип, никад није возио пијан.

Кад се чисте Паљанске улице, настану брда снијега поред пута, капетан Стрејо, викинг *warrior*, ископа рупу у снијегу и ту преноћи.

Сјутрадан огрије сунце, народ крене цадом, и тек видиш Стреју како се око подне из гомиле снијега ископава.

Због чланства у Партији обичних пијанаца искључили су га из војске. Тамо није дозвољено војницима да се баве политиком.

Сад је на Косову, ради у некој хуманитарној мисији.

Гледајући како изгарам у патриотском и националном раду позвали су ме да кренем са њима.

When I will see you?, пита Арнаутка Тугана у кафићу "Гурка".

"Никад, а можда ни тад!", одговара на чистом српском пијани Естонац Туган из Бајине Баште.

А онда је почела журка у кафићу "Гурка".

Завршила се срећно захваљујући брзим ногама и капетен Стреју, Викинг *Warrior*-у.

Храна за златне рибице

А синоћ нам се и Небојша Човић јављао. И до њега је допрла прича о *Аушвиц Театру*, о *Галерији Иконос*" и бијелом крсту на црном камену. Дојавили ирски новинари.

Овде је увјек било много великих Срба, али мало малих Срба, какав је градоначелник Београда из најтеже године, оне деведесет треће. Да су га имали косовски Срби, српска енклава у Приштини не би спала на седамсто људи.

"Шта је најбитније овде да урадим?", питам владикау Артемија. "Шта да напишем да бих помогао људима на голготи?"

"Напиши да треба промијенити режим у Србији."

Слажем се са Преосвећеним сигуран да ће се после онога што ја напишем, режим у Србији промијенити. Као да сам досад један режим обалио. Шта је то за мене.

Човић пита: треба ли вам хлеба, мобилних, компјутера.

"Треба нам храна за златне рибице. Оставила породица Чворо Митри на душу да пази златне рибице, ал' нам је ране нестануло."

Елен, преводилица

На мапи историје појављују се нова мјеста. Лапље Село, Свињари, Чаглавица, Прилужје, Бресје... Острва у арнаутском мору. Најмлађа и најстарија српска држава. Српски архипелаг Гулаг. Са ових острва могуће је отићи једино понедјељком и петком.

Ако не кренеш у понедељак, чекај следећу недјељу.

У Лапљем Селу је средња школа. У сеоску школу, гдје се скупило то ђака што је остануло, стигао важан гост. Преводилац Елена из Београда. И у њеној пратњи некакав Французић, официр, истина - високи.

Елени је досадно. Елена све српске приче зна.

Преводи оно што за сходно нађе. Што да умара и себе и човјека.

Директор прича:

"Сви су долазили, али помоћи ниоткуда. Треба нам аутобус да деца могу да дођу у школу. да обилази сва српска села. да купи ђаке. У самој Приштини тридесторо дјеце је без школе.

"Може, али мјешовити.", одговара Елена. "Таква је одлука."

"Како Србин смије пустити дијете у аутобус којим се возе Арнаути. Па, ми смо пробали да то направимо у општини Приштина. Било нас је сто тридесет Срба. Хтјели смо да останемо да радимо. Ја сам био општински функционер. Првог су ме претукли, ту, у центру. Онда су нас још шесторицу претукли, а једног убили. Од тада нема општине!"

Елена поправља косу, Елени је досадно. Боже, како јој је досадно.

"А ни књига немамо. Оно што је било спремљено у Дому штампе за ову школску годину обестрвило се. Све су нације долазиле, дођу, запишу, обећају помоћ и оду. А већ сјутра можда ни из Грачанице ђаци неће моћи да дођу. А и све их је мање" прича директор.

Из Бријесја Дојчин

У Бријесју Дојчин са кћерима гледа нас како пунимо аутобус за одлазак. Испред куће му креће.

"Сваки пут одведе тридесет људи више него што врати. Остану у Србији."

"Боли ли те још шта, Дојчине, да напишем."

"Напиши, напиши! Лакше је било да све професоре ставе у аутобус и доведу овамо, много је празних кревета, имали би гдје лећи, него што је сваки од нас морао да дијете прати до Врања на испит. Напиши, да би их добро пазили и још боље дочекали."

Прије ћу до Србије стићи пјешке

Добро познајем тај аутобус. Путовао сам њиме од Бенковца, са Илице, са Илијаша.

Увијек је било дупло више путника но мјеста, и никад нам у њему тијесно било није.

Нити сам чуо да је коме ко ружну ријеч рекао.

То је аутобус са најљубазнијим путницима на свијету, гдје свако од свог простора и комада ваздуха, гдје свако од свог провијанта, нуди другоме.

Неко са доњег краја аутобуса, рука руци, шаље Борину касету:

"Погледај дом свој, анђеле!"

До краја пута музику не мијењамо.

Џип са Кфором јури испред нас и растјерује ројеве Господара Мува који са још од уторка спремљеним камењем чекају наш пролазак. Да нам пожеле срећан пут, срећан одлазак за Србију.

На граници возач Бели не отвара врата, да му ко не утекне а карту не плати. У аутобусу кључа жива, кисик нестаје.

Старина Радомир Лалић, Косовопољац, висок, бркат, одбија да плати карту.

Излази из аутобуса и креће према Мердарима кроз Србију пјешке.

"Прије ћу ја стићи од вас!", пријети Белом.

Сокоћало на пут креће

Послије мјесец дана у Београду враћам се у Пришт-варош, на Сунчани брег, на катун на Проклетијама.

Припреме су планинарске. Дуге су зиме на Проклетијама. Што заборавиш наћи не можеш.

На пут крећемо у понедељак: Сокоћало, Милета возач и ја.

У Куршумлији скрећемо старим путем према Подујеву.

Тек после десет километара пута који нас води кроз шуме, (арнаутске сачекуше неколико дана касније пуцале су ту на наше момке) схватамо да смо погријешили.

Девет је и четрдесет а ескорт полази са границе из Мердара у десет. До прелаза има, са повратком, четрдесет километара. Ако не стигнемо до десет, проласка нема до следећег петка.

Лупају конзерве, тумбају се по комбију, одскаче опрема за прес-центар.

"Новинари! Хитно је, губимо ескорт!" додацујем у пролазу нашој патроли и додајем им прегршт новина.

"А брада?" деру се за мном.

Немам времена ни кесу са брадом да узмем.

Војник са перушком на капи на граници гледа у пакет са сто једном ружом. Од Добрице за Дару. Куче ђанкоза, навучено на хероин њушка...

Гледају компјутер, факс, штампач...

Видјела је ова граница стотине сокоћала, штампача, факсова, који су преко прешли - ово је први што онамо-намо полази послџе мјесеци дугих као година сибирска.

Тамна је ноћ

"У град синулих, утеклих бојша, стигли дарови - послао небојша, донио небојша", дочекује ме Даринка са смијехом.

У улазу, гдје је *Аушвиц-театар* и *Галерија Иконос* већ мјесец дана нема струје.

С укусом живе по деснима, гледам са Сунчаног брега град који свијетли.

Свијетла града са шесто хиљада становника из мрака *Аушвиц-театра*.

Преко тераса, из суседног улаза уз помоћ продужних каблова, гајтана за усисиваче, превукле су струју, двије усамљене даме до свог дома избјегличког. Ради само једна жица гријалице, кад укључиш двије - оду каблови, осигурачи искоче.

У јакнама, слушамо "Тамна је ноћ" и руске корачнице. Севастопољски марш слушамо. Касетофон шкрипи. Постоји једна врста избјеглица, најтужнијих избјеглица на свијету - *избјеглих са Косова на Косово*.

Избјеглих из једног у други крај Приштине.

Као руски белогардејци, некада, причамо о бившим животима.

Тако се бранимо од дреничких корачница.

Арнаути су од руских корачница направили своје ослободилачке пјесме посвећене Адему Јашарију. И то се једино овде и може чути.

Спремамо премијеру у *Аушвиц Театру* - поезије по стиховима рано преминулог пјесника Ивана Годоровића којем ће сад годишњица.

Мало црно јагње хода између свијећа и блеји.

Опекло је њушкицу.

Камила на Косову

Србе на Сунчаном брегу сам нашао очајне.

Неко им је украо обноћ козу док сам ја по Београду избивао.

Зато сваке ноћи пишем Гадафију. Митра и онако не подноси козји сир, па молим полковника да нам пошаље једну камилу бродом за Бар.

Као хуманитарну помоћ Србима из Приштине.

Причала ми је докторка Чворо, а она се у разне лекарије разумије, нема бољег лијека за избегличку тугу од јардума који се прави од камиље млијека. И обећао је полковник преко либијске амбасаде да ће камила у Бар стићи.

Ако је сердари не клепе, ето мене поново, на камили преко Црне Горе и Ругове, на Косово.

Ескорт, ескорт

Митра спрема рад за скуп Слависта у Београду :

"Енглеска ријеч *ескорт* у језику косовских Срба на размеђу вјекова"

Ескорт је пратња. То је најчешће употребљавана ријеч на Косову.

Са ескортом, четворицом војника са машинановима на готовс, двије Српкиње крећу до цркве пет километара далеко, на другом крају Приштине.

Носе цвијеће.

Даринка има црну пелерину, црни цилиндар и штап.

Дугу бијелу косу, до паса допире.

У граду, гдје су убили Бугарина, зато што им се учинило да прича српски, гдје се употреба словенских језика не препоручује упутством о служби, њих двије пјевају корачницу.

Енглезима се корачница допала.

Прилагођавају им корак.

Звиждућу и они.

И не могу да схвате зашто толико псовки и беса на лицима пролазника.

"Марширала, марширала краља Петра гарда..." пјевуше двије даме док их енглески војници прате.

Нисам змија да реп у земљу увучем

У *Аушвиц-театар*, у *Галерију Иконос* стигли су Јадранка и Крис.

Јадранка је преводилац, Крис анкетар Кфора - обилази Србе по Приштини.

"Ја вас знам", вели Јадранка, "долазили сте у книнску Гимназију, деведесет треће у марту, са Стевом Жигоном. Сећам се вицева које сте причали!"

Јадранка је као избјеглица из Шибеника стигла у Книн.

У хладном простору међу сликама, књигама-избјеглицама, сложеним у вреће у облику бункера, при свијећама, иако је дан, уз до краја одвијен касетофон са само једном касетом руских пјесама враћамо се у Книн.

Блејања црног јагњета ми разбија слепоочнице, кида Еустахијеву трубу, једва је чујем.

"Када сам читала "Корене" нисам разумјела оно: *За мном су гореле шуме и пут. Нисам змија да реп у земљу увучем...* Сад разумијем... гори за нама десет година.... још у основној школи у Шибенику су ме учили: није хљеб него крух..."

"...зуби су ми се клатили али сам на курјака личио. Брада ми је до седмог ребра дуга. Пободох се у последњу реку. Нисам знао да је брада толико тешка и да се све толико плаши ножа.", настављам.

"Па како, како Јадранка...." питам.

"Лако. Шантић:

*Гдје год је српска душа која,
тамо је мени отаџбина моја!"*

Јадранка је студенкиња математике, висока, виша од мене за главу, од Енглеза за двије, осмехује се стално.

И друга јој је сестра преводилац. У Урошевцу. Са дрхтавицом у гласу прича.

Траје тренутак а онда се стидимо обоје. Патетици је улаз у *Галерију Иконос* - забрањен, овде сузе нису О. К.

Крис је жут, са наочарима, помало пегав, и стално се извињава.

Крис познаје све Србе Пришт-вароши.

"Имате ли пријатеља међу Албанцима?", пита и додаје "Знам, знам, глупо је...А ово је најглупље од свих питања али само радим свој посао:

Гдје излазите навече у Приштини? Сви home-prison. Кућни затвор!

У пет стотина анкетних листића Крис Који Се Стиди уписао је исти одговор:
HOME PRISON!

У хоумпризнима Приштине тридесеторо деце чека почетак школске године.

Молим га и Крис пристаје да ме поведе у обилазак кућних затвора приштинских.

Звона манастира Драговић

Они су на последњем спрату зграде. Само пењање кроз зграду већ је ризик. У сваки стан могу да те повуку. И ноћ понесе. У половини станова су нови станари. Рат их донио из Дренице, из Арбаније.

У стану их је четворо: најмлађи Иги, четврти основне. Бобан седми основне. Отац инжењер, Херцеговац из Челебића, из Коњиц Вароши. Мајка од Ћечеза са друге стране Неретве. Са оне стране јабланичког језера убијено је седамнаест Ћечеза.

А његови су из Челебића, у Брадини. Сваког који је прошао логоре познају. И живе и мртве.

Кренули су давно - из Сплита гдје је службовао. Кроз Босну за њима је горјела шума. Дјечаци су расли на путу. *А пут за њима горео.*

"На почетку су за Бобана говорили: онај избјеглица, а онда су видјели да је најбољи и престао је да буде избјеглица", дичи се мајка.

"И спортиста је најбољи. Кад нема струје, радимо тјелесне вјежбе, да се угријемо", додаје отац.

"Ево, погледај", показује ми мајка *Јединство за дјецу*, које је уређивала Даринка.

Рубрике више нема. Укинули су је они што плачу за Косовом по београдским кафанама и наплаћивају тантијеме за живот проведен доље, облажавајући оне што су остали.

У истом броју *"Јединства"* старом годину дана, вијест о промоцији књиге "Молитве" Ивана Тодоровића чију годишњицу смрти се спремамо да обележимо, у *Аушвиц-театру поезије, у Галерији Иконос"*.

У кућном затвору су дјечаци пуни снаге.

Поиграли се нијесу. Потрчали нијесу мјесецима.

Крај се новембра примиче а за њих школска година још није почела.

И у временима османлијским црква је успијевала да организује наставу по манастирима. Овде ни министарство, ни Вијеће, ни црква то не могу да изведу.

У Приштини два одјељења муслиманске дјеце уче на српском језику - финансира их влада Саудијске Арабије.

Дјеца су под заштитом Кфора у кућном затвору. У становима траповима, са вратима ојачаним даскама, ормарима, засунима.

Какве то одредбе међународног права омогућавају држање дјеце у кућном притвору.

Јадранка прича о петоро Савића од четири до четрнаест година, малој Марији, рођеној у мају деведесет девете и њене двије сестре, о четири дјечака Максимовића, најмлађи рођен у Грачаници прије два мјесеца, о Анђели, која није ципеле испрљала од када су стигли гости с неба.

Предуго спаљеном земљом путујем. Многе сам кажњене, Господари Рата, видио. Дјецу вам нећу опростити...

Колачи, крв

"Јадранка, има Османи мајка српска?", пита амерички полицајац док износи из стана свега у крви, бјелополског посластичара Османовића, овде Османија.

У посластичарници тог Османовића крај школе "Кораћ" у Бијелом Пољу провео сам дјетињство. Скоро тридесет година их нијесам видио.

Сада га износи на ћебету.

Тукли су га и псовали му мајку српску.

Говорио је једним од словенских језика.

"Има Османи српска мајка?", пита међународни полицајац.

"Има наравно. Сви они којим су икад опсовали мајку српску и имају је."

Згучим се и ћутим

Госпођу Грубач, за коју нико није знао, нашли смо у подруму. Прозор са решеткама почињао је од земље.

Двадесет седмо је годиште.

Хладно је, и код ње је хладно. Гријалице нема.

Извињава се што нема кафе да нас послужи.

Извињава се што јој коса није чиста.

Од када су стигли ослободиоци Косова, није прекорачила праг.

"Гдје излазите на вечеру? Гдје излазите навече?", чита питање из анкетног листића Крис.

"Oh, my God!" удара се по глави постиђен. "Шта ме је снашло."

Старица га збуњено гледа.

"Шта хоће овај, сине ?", пита Јадранку и љуби јој руке. "Ништа га не разумијем."

"Sorry, sorry", опет се извињава Крис.

"То му је посао, поставља питања, бако!"

"Само ти ради свој посао!", помирено му говори стара Херцеговка.

Као да разумије, Крис црвени.

"А како се браниш, мајко?"

"Завучем се у ћошак и ћутим."

Прошле су јој ноћи петнаест петарди кроз разбијен прозор убацили.

"Само да имам ролетне. Само ролетне и гријалицу."

"Доћи ћу и донијети кафе, мајко."

Сјутрадан су провалили врата на стану госпође Грубач...

Загризи нос

Уз помоћ Кфора, Србин комшија, ту са Сунчаног брега, успио је да истјера ОВК из свог стана и стан прода.

Нови власник стана је после три дана имао посјету.

Јер: урадио је оно што се не ради.

Купио је стан од Србина.

Тукли су га седморица.

Онда му је један од њих, са тамном униформом, одгризао нос.

За наук другима.

Жугани су озбиљан народ.

Долази Илди Ивањи

Док ово пишем тресе ме грозница.

Добио сам ватру тридесет осам и пет док сам пустим ходницима, где се и глас леди, лутао.

Престале су да броје дане откад су струју исјекли.

Тако се шетње кроз Приштину кажњавају.

Ово нам је због козе, и смијеха; у *Галерију* забрањен улаз постмодернизму и патетици.

"Замисли, *Аушвиц-театар* а има струје!", мудрује Дара.

Ја им обећавам да ћу довести Илди Ивањи да режира. Она у томе има искуства. Још као девојчица играла је у театру конц-логора за Јевреје. А онда су га, колико се у Илди разумијем, надрљале. Има да им заведе дисциплину. Јер снимање проба у *Аушвиц Театру* и *Галерији Иконос* никако да почне. Увијек је неко болестан, неко неопране косе, неко у послу, а посла нема.

А ја донио камеру без батерија и хоћу да снимам у згради без струје.

Знам, то си ми већ причала

У *Аушвиц-театру* у *Галерији Иконос* правимо најчуднија књижевна посела. Књижевна Јутрења.

Мрак пада у четири. Кога мрак затекне, остаје на конак.

Зато правимо Књижевна јутрења. Окупља се чудно друштво.

Славиша Чонкић, вајар, ђак Матије Вуковића, оправља врата.

Пол, Енглеz, жут, са лесковачки брчићи, шпицнамен му је Приштински Џебрић.

Георгина, мало-мало па ђипи преко терасе - са розе штиклама од дванест сантиметара и у сукњи дугој, али са изрезом до бутина - да се жали на жугајке-Арнаутке што јој отимају посао.

Родитељи чија дјеца не иду у школу. Жалили су се узалуд на све могуће адресе. Сад једино од нас очекују помоћ.

Лажни Руси траже да изнајме стан .

Прави Руси долазе овдје да се исплачу.

Отац Панић из Косова Поља са два ђакона не поштује страх.

Слободан С., службеник СМПП-а службовао свугдје по бијелом свијету. Први пут на Косову. Оца му убили Арнаути педесете.

Долази ректор дописне ликовне академије, хода по жицама и омета аероплане.

Веско Рајевић сликар, стигне из Никшића. На приштинској станици узме такси, узгред сврати на пљескавицу и још зове ужаснутог таксисту на кафу. Учи енглески по књизи што је Парабродско друштво штампало за Црногорце печалбаре 1905.

Улази и још са врата:

"Хау ар јуу!"

Надежда П., долази тихо и увијек прва дође. Најдобије и најтише чељаде, професорка Надежда. Долази из лимске долине преко Новог Пазара.

Ловац Гавро што пјева боље од Мирослава Илића.

И у дерту рецитује "Остајте овдје".

У Гавровој кући у Косову Пољу вучје коже око камина. Иза куће базен за купање и базен за рибе. Рукама направио мајстор Гавро са синовима. Сви су добри ђаци: знају компјутере, енглески причају, а добро свирају и инструменте имају. Кад Гавро запјева "Пјевај ми пјевај, соколе"... све му Косово на пјесми и дјечи завиди.

"Како ово да оставим!", газда Гавро кућу показује.

Костреше се са греда шарпланински вуци. Машу роговима јелени са Брезовице.

"Како ово да оставим! ", истискује Гавро и о мртвом соколу пјева.

Стрина Јагода, искључили су јој телефон, долази да се јави дјечи.

Неђо Зејак, новинар, враћа се из Дечана, био је у Ђаковици, иде поново у Ораховац, долази са свих страна, све зна, све је стигао да запише, сними, слика, пошаље. Има педесет кила са креветом, сав од жила, од акције; драгоцен.

Шпијуни разних нација, раса и служби. Покушавају да сазнају ко стоји иза нас, откуда компјутер, факс, штампач. Све их збуњује: слике, позорница - бункер од врећа са књигама, *Аушвиц-театар*.

Галерији Иконос се, кад бјелосветски уврате, у кабаре Казабланку претвара. Музичка подлога, увијек и увијек до даске: *Севастопољски марш*, увијек *Тамна је ноћ...*

"А, богати, Даринка, што си ти још вође? Фала богу, имаш ђе?" пита писац из Тупана.

"Зар је моја глава скупља од главе монахиња из Девича" бијесно одговара Дара.

За казну, због патетике, после мора да пере судове.

Од када сте у затвору?

Од ослобођења! рекао Сима Крцуну.

Остало су бескрајно дуге ноћи у полумраку поред свијећа и: "Чуј, Митра..."

"Знам, Даринка, то си ми већ причала!"

Самоћа зиме катунске под снијегом Проклетија.

Узели су ми тату

И Центар за мир и толеранцију добио ратни шпицнамет - *Центар за мир и заједанцију...* Тако га зову преостали Срби.

Толеранције овдје никад није било.

Иза капије обложене црним најлоном, истим онаквим какав је постављан у Сарајеву због снајпериста, двориште гдје се Срби осјећају безбједно

На капији стражар гледа документа.

У дворишту паркирани аутомобили. Још једно од острва у архипелагу Косово гдје живе Срби.

Као да се сва туга овога свијета излила у њега.

Телефони сви, сем једног, кажу, искључени.

Када сам тамо свратио, није било ни струје. Залудни компјутери.

Гомиле "Политика", није имао ко подигне, кисну испред зграде. Румун полицајац дријема.

Испред су жене, долазе јер немају гдје друго .

Овде добију по нешто намирница, узму "Политику", проговоре српски.

Сваки дан их је све мање.

Дјечак из Ораховца, плав, оштра погледа, не старији од десет, сваки дан долази са баком у Центар за мир и толеранцију да чује има ли вијести...

Пукла је трака на касетофону. Буквално. Док је Митра снимала дјечака.

"Гдје ти је отац?"

"Узели га! Узели су ми тату!"

Опсуј слободно

Свадбују вроне на гојноме Пришту. Над Грачаницом грака.

Ми становници Сунчаног брега, острва у Архипелагу Косово, гдје ни продавнице нема, идемо одатле на Грачаницу.

Ту уђеш и на српском тражиш: хоћу то и то. Можеш да се свађаш са продавцем. Можеш у радњу без ескорта. Можеш да опсујеш скупоћу.

У Приштини купујеш и ћутиш. да би заштитио продавца.

Забрањено им је да продају купцима који говоре српски.

Они су озбиљан народ. Ко крши закон, нема ту затварања. Лијепо одгризу нос за казну. И обележе те за читав живот. Како да испросиш дјевојку за сина кад немаш носа. Одгризли за казну што си купио од Србина. А богами, и ако ухвате да продајеш, одгризу...

У магазима по Сунчаном брегу нијесу хтјели ни Кфору да продају. да не би доносио Србима...

Купујеш а не знаш колико ти тражи. Пружаш новац, сам да узме. Узима ти новац са длана, а не смијеш да га питаш колико је узео.

Грачаница: пијеш пиво на клупи пред продавницом, псујеш, повраћаш, можеш бре да говориш српски.

Сјећам се једног који је изашао из муслиманског Сарајева. Само се данима смешкао.

"Изволите!", нуди Продавац.

"Ја бих прво да мало псујем цијене!"

"Одакле идеш?"

"Из Приштине."

"Онда псуј слободно!"

Добро је у Грачаници! Право добро!

Има канцеларија - мјесна, гдје се давају личне карте.

У канцеларији срећем Мишка. Прича да је читач "Дуге". Да је јутрос читао о смрти Сипца.

И кренемо, Мишко и ја, Сипцу за душу, по пићу, клопи, по музици.

Намарширала се те ноћи краља Петра Гарда у кафани 1389..

Никад нигдје нисам видио толико лијепих лица. Бар пет дјевојака у кафани заслуживало је да се нађу на насловној страни "Дуге" са Грачаницом у позадини.

Сви имају прилику да оду. Лијепе жене најлакше и прве.

Обучене као за Аеро-клуб или Клуб књижевника у сеоској крчми са великом фреском Лазареве вечере - пркосе животу!

Понос због превладаног страха, даје овим лицима лепоту коју је видјело око старих мајстора.

Нигдје Марширала Краља Петра гарда није дјеловала апсурдније, и није се са толико душе пјевала као у кафани 1389. у новембру 1999.

Последњи војници краља Пере вукли су се низ Косово покривено вранама и маглом.

Код Мишка, топле воде. И струје, бре!

Гребем се за купање и пет бројева веће гаће. Купам се дуго у великом купатилу гдје поред WC шоље стоји пола метра висок слог "Дуга". Свака пресавијена на страници са мојом причом.

Моје су приче добре против затвора.

Код Мишка ујутру свињокољ. Помаже један од Дрниша. Довде допро. Жали се, нема бензина.

"А да ти продам један маћи-тркаћи, брашо?"

"А ће теби враг срићу носи?", пита.

"Ка Карину, ка мору српскоме, брате."

Ту је на улици пункт. Швеђани тјерају албанске дјечаке у маскирним униформама.

Са друге стране улице, у дијелу који држе Арнаути, остало имање Мишковог дједа.

"Када се вратио из рудокопа Америке, за три капе дуката купио имање. И у прошлом рату убијали су му чељад и слуге. Куће палили. Сада је ту, сто метара од имања, а избјеглица. Одсјекли су му ногу због шећера. Данас му је слава."

Ће се ђеде цар Немање благо?

На зиду кафане "1389", велика фреска са Кнежевом вечером.

Резервисао сам сто испод Лазарева бокала и отворио новинарску магазу.

Један помлађи ми прича о бјежановићима и продановићима.

И имена ми казује да запишем. Стигли су ти наши до привредне коморе и гоморе.

Обећо сам чврсто да ћу имена "продановића и бјежановића" турит у новине али сам имена заједно са путним налогом, дискетама, комадом јетре и неколико можданих вијуга на путу погубио.

"А шта би ти, старино, у твоје име да питам?" велим Ћеду големих сиједих бркова.

Ћед накривио шајкачу и из бокала вино долијева.

"Ће се ђеде цар Немање благо! Само то да питаш, синовац!"

Вози или ћу наставити да пјевам

Нико из Грачанице не жели у Приштину да нас вози.

Ни за новац неће.

Има један, кажу, у Грачаници, за паре вози до Приштине, али он није ту.

И да не би црног арапина, нико не хтједе да нас до Приштине одвезе.

Ускочисмо, са божјом помоћи, право са свадбе у ауто чамугама, џандарима свјетским. Деру се они ал' деремо и ми. И преводилац се Арнаут дере, но залуду.

На енглеском који сам учио код Швабица по Сутомору, колеџ Созина, објашњавам да Арнаут не зна Српски и да нам преводилац не треба.

"We must go in Pristin!"

"Yes, you must go out!"

Даринка извадила дуван и зачибукала.

Пјевуши "Тамна је ноћ"

И ја пропјевао: "Погледај дом свој, анђеле!" химну спаљене земље.

Тек онда су схватили: боље да возе него да пјевам.

Те они нас до пред врата, у Пришт Варош.

Добра ствар ти чајеви с румом

Сибирска студен, шампањац охлађен на собној температури, руске корачнице, и промаја, промаја, промаја...

Прво је Даринки вриснуо зуб. Митра добила температуру. А онда се и Једнооки разболио. Заразио сам Сокоћало вирусима док сам се шуњао кроз *мрежу*.

Ни e-mail не могу да пошаљем. Да закојевитезам.

Не можеш до продавнице а камо ли доктора да ти Сокоћало лијечи. За људе се још и нађе.

У мене, јопет, па синуси прорадили.

Лијечим се уз помоћ Бране Петровића:

*Морам вам рећи
помућеним умом
добра ствар ови
чајеви са румом...*

Не бој се, мама

У Окружни затвор Приштина - одељење Сунчани брег, Аушвиц-Театар, Галерија
"Иконос" Проклетије 999, стигла је посјета.

Најмлађи српски пјесник на Косову Бобан са приштинским "Јединством" старим
годину дана под мишком.

Стигао Бобан са братом Игијем. И оца повео. И мајку.

У Даринке сузе. Упознајем уредницу и пјесника

Причају како су од Сплита преко Коњиц града и Челебића за њима горјели пут и
шума.

Свако сваком ријеч отима.

На столу погача са крстом.

Дан нам се отима.

Напољу почиње пуцање.

И мрак је пао. Морају да крену. А то се овдје не ради. А то се на ноћашњу ноћ не
ради.

Арнаути славе Дан Заставе.

Одлијеже Приштина од рафала.

Напољу ни једног свијетла испред три улаза у којима су Срби.

Мајка, до тада јунак, тихо:

"Ја се бојим."

Иги (9) и Бобан (10) хватају је испод руку.

"Не бој се, мама."

"Не бојте се кад сам са вама", куражи отац и креће напријед. Рафала ту близу.

Док одмичу из мрака:

"Мирдита."

"Добро вече."

"Болница тражим!"

"Овде нема болница, само Срби."

Ваведење

На Ваведење је у Приштинској цркви било осам Срба.

Ветон, граница

"Ти си из Бијело Поље? Знаш Мартин? Отац му је лекаар. Били смо заједно у Војсци. Поздрави га од Ветона. Ветона Муње. Ја и Мартин навијамо за Партизан. Остали за Звезду. И били на утакмица, међу Делијама кад је Партизан дао го. Ја скочим а Мартин ме вуче за јакну. Ћути! Уф!Уф... Имао сам болесну сестру... Носили смо је по планинама. А бомбардовали нас - сви. Падао снег. Знаш. Не можемо да заборавимо. Не можемо да опростимо. Поздрави Мартина."

Јагње (II)

Фебруар је: дан као пролећни.

Ходам обалом.

Испустили су сто хиљада кубика отроване воде.

Исцурио цијанид - пише.

Ријека је мртва.

Носи тоне мртвих риба.

У шуми су пронашли двије мртве срне...

И два галеба...

Тридесет фазана...

Отрованог орла рибара...

Међу трбусима мртвих риба што бјеласају по површини ријеке плива мртво црно
јагње...